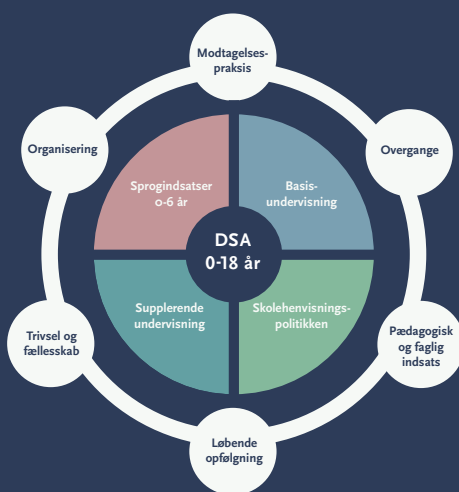

BØRN OG UNGE
Aarhus Kommune

Undersøgelse af DSA-området i Aarhus Kommune

Pixi-rapport

Indhold

Indledning

Side 3

Datagrundlag

Side 6

Læsevejledning

Side 7

ARENAER

01

Sprogindsatser 0-6 år

Side 8

02

Supplerende undervisning i DSA

Side 16

03

Skolehenvísningspolitikken

Side 26

04

Basisundervisning i DSA

Side 36

Samlet overblik over anbefalinger

Side 44

Indledning

Baggrund og formål

Undersøgelsen af dansk som andetsprogsområdet i et 0-18-årsperspektiv er iværksat på baggrund af budgetforlig 2021, hvor Byrådet satte midler af til en undersøgelse af følgende fire arenaer:

- Sprogindsatser på 0-6-årsområdet
- Supplerende undervisning i dansk som andetsprog på 0.-10. klassetrin
- Skolehenvissningspolitikken
- Basisundervisningen i dansk som andetsprog (modtagelsesklasseområdet)

Undersøgelsen har sit udspring i en opmærksomhed på data, der viser, at det til trods for en bred vifte af målrettede tiltag på både dagtilbuds- og skoleområdet fortsat er en udfordring at løfte det danske sprog tilstrækkeligt for børn med dansk som andetsprog (DSA), så de får de samme forudsætninger og muligheder som andre børn og unge. Dette er ikke alene en "Aarhus-udfordring" men en udfordring, der fylder på tværs af kommuner i hele landet.

I Aarhus Kommune udgør andelen af børn og unge med DSA ca. en femtedel af en årgang. Ved 3 år har godt 40% af DSA-børnene et alderssvarende dansk sprog. Ved skolebegyndersprogscreeningen forinden skolestart har mere end 60% af DSA-børnene et sprogstøttebehov, hvilket betyder, at under 40% af DSA-børnene starter i skole med et alderssvarende dansk sprog. Det ses endvidere, at der ved de seneste afgangsprøver i 9. klasse 2020, fortsat er et markant gab mellem DSA-elever og elever med dansk som modersmål, idet andelen af DSA-elever, der ikke bestod dansk og matematik, var mere end tre gange så stor sammenlignet med elever med dansk som modersmål.

Undersøgelsens målgruppe omfatter alle børn med DSA og rummer en stor diversitet, da der er tale om børn med mange forskellige modersmål og vidt forskellige kulturelle og socioøkonomiske baggrunde. Kendetegnende for dem alle er dog, at de ikke har mødt dansk på et modersmålsniveau i hjemmet og derfor i forskelligt omfang har behov for støtte til udviklingen af deres danske sprog.

Der vil også være børn med anden etnisk oprindelse end dansk i dagtilbud og skoler, som mestrer flere sprog, men som ikke tilhører gruppen af DSA-børn, da der tales dansk med barnet i hjemmet. Disse børn udgør dermed ikke en del af den målgruppe, der omtales og repræsenteres, når der kigges på resultater for børn og unge med DSA.

Ovenstående er væsentlige pointer i forhold til at forstå målgruppens dansksproglige udgangspunkt ved dagtilbuds- og skolestart men også for fortolkningen af data, som indikerer et stort sprogligt og fagligt efterslæb for mange børn med DSA. Data belyser sjældent, hvorvidt DSA-børnene i deres dagtilbuds- og skoleforløb har haft samme eller måske større progression end deres jævnaldrende med dansk som modersmål. Data gøres ofte op set i forhold til en etsproget norm, hvilket er en naturlig konsekvens af, at slutmålet er det samme for alle børn. Ikke desto mindre er dette med til at vanskeliggøre evalueringen af effekten af de pædagogiske indsatser specifikt for DSA-børn.

Samlet set har de forskellige data for børn og unge i Aarhus Kommune affødt et behov for at komme mere ”bag om” indsatserne og indsamle viden, der kan medvirke til at belyse, hvorfor de ikke medfører den ønskede effekt. Undersøgelsen af DSA-området har dermed haft til hensigt at udfordre normative betragtninger og forholdemåder i relation til, hvad der burde virke og i stedet forholde sig nysgerrigt og åbent til, hvordan de forskellige indsatser *opleves og udleveres* i praksis. Formålet med undersøgelsen har således været at kvalificere det samlede blik på praksis, så en eventuel justering og nytænkning baseres på et solidt og veldokumenteret kvalitativt afsæt.

Undersøgelsens metode og bidragsydere

Der er anvendt et antropologisk og kvalitativt undersøgelsesdesign, da der er tale om et omfattende og komplekst undersøgelsesfelt. De antropologiske metoder gør det muligt at komme tæt på praksis og opnå viden om forhold, der er svære at kvantificere og gøre op i tal.

Centralt i undersøgelsen står fokusgruppeinterviews afholdt med informanter¹, der enten arbejder med eller møder DSA-området i praksis. De semistrukturerede interviews er, på tværs af de fire arenaer, afholdt ud fra en spørgeguide med de seks definerede fokusområder: modtagelsespraksis, overgange, pædagogisk og faglig indsats, løbende opfølgning, trivsel og fællesskab og organisering.

Ud over elever, forældre, pædagoger, sprogvejledere, lærere, DSA-koordinatore og ledere, der alle optræder som ”stemmer”, har forskellige sparringsgrupper og en følge-gruppe bidraget med refleksioner og perspektiver ind i undersøgelsen.

Et kvalitativt fundament rejser ofte spørgsmål om reliabilitet, validitet og generaliserbarhed. Rapporten bygger på en *analytisk generalisering* og den kvalitative signifikans afhænger ikke af omfanget af dataindsamling, men af kvaliteten af de indsamlede data og analysen heraf. I forhold til reliabilitet og validitet (pålidelighed og gyldighed) er der foretaget en række metodiske valg med henblik på konsistens og kvalitetskontrol under rapportens tilblivelse. Ved at lade informanternes udsagn – ligheder, forskelle og nuancer – stå frem som dokumentation i rapporten, kan undersøgelsen sætte læseren i stand til at vurdere generaliserbarhedens holdbarhed og undersøgelsens gyldighed.

I den nyeste forskning og litteratur om omsætning af data til pædagogisk praksis påpeges det, at nogle (ofte kvantitative) dataformer ”rejses hurtigere” end andre; det er ofte lettere at se på grafer og tabeller end på data, der repræsenterer mere komplekse vidnesbyrd². Denne ”dataopmærksomhed” er værd at holde sig for øje under læsning af rapporten, hvor undersøgelsens kvalitative fundament er kvalificeret, nuanceret og uddybet af bydækkende spørgeskemaundersøgelser samt af relevant – både kvantitativ og kvalitativ - viden og forskning.

¹ Betegnelsen ”informant” er gennemgående i rapporten og knytter sig til den kvalitative metode, hvor ”informanten” ikke blot er svarleverandør og ikke blot respondere men har mulighed for detaljeret at beskrive forestillinger, holdninger, oplevelser, udfordringer og påvirke interviewforløbet – i dette tilfælde det semistrukturerede fokusgruppeinterview.

² Staunæs, Dorthe m.fl. (2021): ”Datasans – etisk skole og uddannelsesledelse med data”, *Nyt fra samfundsvidenskaberne*

Undersøgelsens fokus, afgrænsning og anbefalingsramme

Undersøgelsen er bygget op omkring de fire førnævnte arenaer med DSA-børns sproglige udvikling som det centrale genstandsfelt. Den sproglige udvikling som forudsætning for trivsel og læring er således undersøgelsens centrale og gennemgående udgangspunkt og det, som rapporten kan sige noget om.

Undersøgelsen viser dog, at det er svært at se på "sproglig udvikling hos DSA-børn" som en isoleret størrelse, da der er tale om et emne, der åbner op for perspektiver og betragtninger, der rækker ud over undersøgelsens afgrænsning. Undersøgelsen peger dermed ikke på klare og entydige veje at gå med henblik på at indfri målsætningen om at øge DSA-børns dansksproglige udvikling. Den giver snarere en indsigt i områdets kompleksitet og udstikker retning i forhold til spor, som giver anledning til en særlig opmærksomhed.

På tværs af undersøgelsens fire arenaer, og på tværs af informantgrupper i de fire arenaer, er der nogle overordnede temaer, der står tydeligt frem. Der er tale om **systematik, løbende opfølgning, "viden og vejledning i spil"** samt **tid og ressourcer**. Det er i lyset af de fire temaer, at undersøgelsen og dens anbefalinger vil udfolde sig og skal læses. Anbefalingerne vil kunne indgå som centrale perspektiver i en handleplan for området, hvor fælles tilgang, forståelse og fokus i et 0-18-års perspektiv udgør nøgleord for det næste skridt i processen, som handler om, hvorledes anbefalingerne vil kunne omsættes i praksis i Aarhus Kommune.

Datasans, refleksionskultur og implementering

I førnævnte forskning om omsætning af data til pædagogisk praksis introduceres begrebet "datasans" og mantraet "data gør mere, end de viser". "Sans" henviser til flair og forståelse for at arbejde med data, men også til at skabe mening med brugen af data. Det er nødvendigt med en "etisk datasans", når forventningen og kravet om brug af data i skolen er sammenflettet med ambitioner om at højne kvalitet i form af præstation og forbedrede uddannelses- og livsbetingelser for en mangfoldighed af elever. En pointe i datasans er derfor, at man i pædagogisk praksis må være opmærksom på de effekter, som data og databrug indebærer for børn, forældre, lærere, pædagoger og ledere.

I relation til udfoldning af DSA-undersøgelsen og dens anbefalinger understøtter forskning også, at data og redskaber kan hjælpe med at identificere de lokale udfordringer og behov, som indsatser kan være med til at løse. Der er behov for løbende opfølgning, der understøtter refleksion over implementering af indsatser i form af databaseret feedback og sparring, både mellem forvaltning og ledere og mellem ledere og medarbejdere³. Et kontinuerligt fokus på at styrke den lokale praksis til gavn for børnenes sproglige udvikling både i dagtilbud og i skole fordrer således også en styrkelse af arbejdet med Stærkere Læringsfællesskaber med fokus på refleksions- og evalueringskultur med afsæt i lokale data og viden. "Datasans" og stærkere, reflekterende læringsfællesskaber kan således både ses som en "brille" at læse den kvalitative DSA-undersøgelse og dens anbefalinger med, og som en ramme for det arbejde, som de fagprofessionelle udøver i de fire arenaer.

³ Bleses, Dorthe m.fl. (2021): "Udbredelse og Implementering af Systematiske Pædagogiske Indsatser: Hvordan kommer den forskningsbaserede praksis ud på grøn stue?", Trygfondens Børneforskningscenter

Datagrundlag

Datagrundlaget for rapporten har overvejende været kvalitative data om DSA-børns sproglige udvikling som forudsætning for trivsel og læring. Der er i alt gennemført 36 fokusgrubeinterviews med en bred gruppe af informanter på dagtilbuds- og skoleområdet. I alt har 121 informanter deltaget i fokusgrubeinterviews - det tæller ledere, sundhedsplejersker, dagplejer, pædagoger, sprogvejledere, børnehaveklasseledere, lærere og DSA-koordinatorer. Dertil kommer tre interviews med forældre fra forskellige dagtilbud, og fem interviews med forældre, der enten har et barn i modtagelsesklasse eller et barn, der er blevet henvist til anden skole end distriktsskolen. I samarbejde med skolerne har i alt 28 elever deltaget med besvarelse af spørgeskemaer. Desuden er der gennemført interview med en repræsentant fra Erhverv Aarhus og en repræsentant fra Aarhus Universitet.

Informanter fra 11 dagtilbud og 27 skoler er blevet udpeget til at deltage i undersøgelsen. Inden for de enkelte dagtilbud er én afdeling blevet udpeget. For de 27 skolars vedkommende er syv skoler udpeget med fokus på basisundervisning i DSA, ti skoler med fokus på skolehervisningspolitikken og femten skoler med fokus på den supplerende undervisning i DSA. I udpegningen af dagtilbud og skoler er der taget højde for kvantitative faktorer som børnesammensætning (høj og lav andel af DSA-børn) og geografisk placering i kommunen.

Undersøgelsens kvalitative fundament er kvalificeret, nuanceret og uddybet af bydækkende spørgeskemaundersøgelser, som er udsendt til alle dagtilbudsledere, skoleledere og til DSA-koordinatorer på skolerne for at sikre bred repræsentativitet. Hertil kommer relevant – både kvantitativ og kvalitativ - viden og forskning, analyser og erfaringer fra andre kommuner samt egne analyser og erfaringer.

Der er desuden indhentet viden, input og faglig sparring på tværs i Pædagogik og Forebyggelse samt i andre relevante afdelinger i fællesfunktionerne i Børn og Unge. Endelig har Magistraten for Sociale Forhold og Beskæftigelse (MSB) og Magistraten for Kultur- og Borgerservice (MKB) bidraget med beskrivelser af indsatser for målgruppen i deres afdelinger. Som del af undersøgelsen er der etableret en følgegruppe bestående af repræsentanter fra Dagtilbudslederforeningen i Aarhus Kommune, Aarhus Skolelederforening, Aarhus SFO-ledelses Forum, Aarhus Forældreorganisation, Skole & Samfund, BUPL Aarhus, Aarhus Lærerforening og FOA Aarhus. Formålet har været at lade følgegruppen bidrage med perspektiver og refleksion i forhold til data, og hvad data måtte afstedkomme af anbefalinger og implementering.

På baggrund af analysen af data giver denne kvalitative rapport en række anbefalinger/håndtag inden for de fire arenaer, som kan være med til at styrke de sproglige indsatser til gavn for DSA-elevernes læring og trivsel.

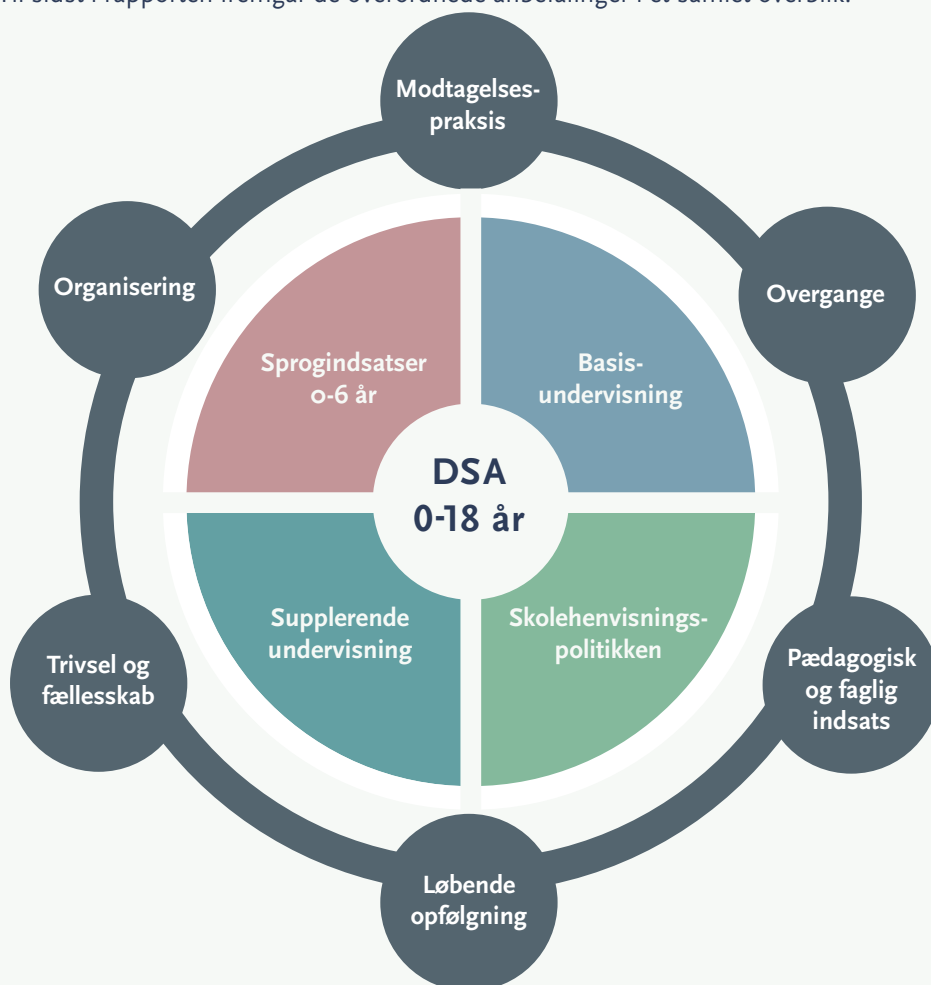
En udfoldelse af den samlede undersøgelse, herunder indsigter fra praksis i form af informanters perspektiver fra fokusgrubeinterviews og data fra spørgeskemaundersøgelser suppleret med relevant viden, forskning samt erfaringer fra bl.a. andre kommuner, findes i hovedrapporten: *"Undersøgelse af DSA-området i Aarhus Kommune"*.

Læsevejledning

I det følgende gives der en kort indføring i de centrale indsigter, som undersøgelsen har givet anledning til. Indsigterne danner herefter afsæt for de anbefalinger, som kan udledes af undersøgelsen, og disse "håndtag" til en styrkelse af den pågældende DSA-arena er opstillet som afslutning på hvert kapitel. Strukturen følger de fire overordnede arenaer; Sprogindsatser 0-6 år, Supplerende undervisning, Skolehervisningspolitikken, Basisundervisning DSA, og hvert afsnit består af:

- Introduktion til området
- Sammenfatning af undersøgelses indsigter under overskrifterne af de seks fokusområder:
 - Modtagelsespraksis
 - Overgange
 - Pædagogisk og faglig indsats
 - Løbende opfølgning
 - Trivsel og fællesskab
 - Organisering
- Anbefalinger

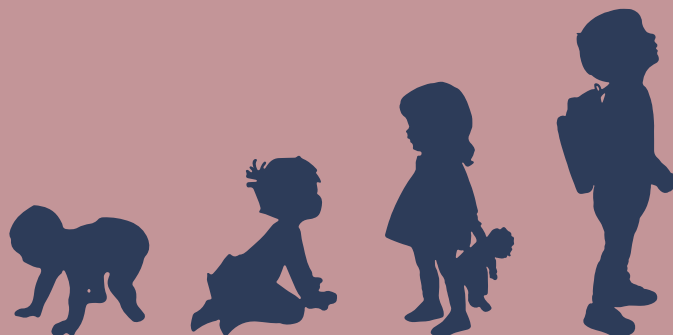
Til sidst i rapporten fremgår de overordnede anbefalinger i et samlet overblik.

1

SPROGINDSATSER 0-6 ÅR

Dagtilbudsområdet i Aarhus Kommune har et særligt fokus på DSA-børns tidlige sproglige udvikling med henblik på, at de kan opnå alderssvarende dansk-sproglige kompetencer inden skolestart.

Introduktion til området

Dagtilbudsområdet i Aarhus Kommune er i forhold til børn med dansk som andetsprog, på alle måder, præget af en stor diversitet. Ser man på børnenes fordeling i de aarhusianske dagtilbud er der afdelinger, hvor de fleste børn har dansk som andetsprog, mens der er andre afdelinger, hvor kun enkelte eller slet ingen børn har dansk som andetsprog.

Der har i en årrække i Børn og Unge været et særligt fokus på den sproglige udvikling hos børn med dansk som andetsprog. Det har ført til en række forskellige tiltag, indsatser og varierende former for understøttelse fra forvaltningen. Samlet set er det oplevelsen, at alt dette har løftet den kommunale viden om børns tilegnelse af andetsprog, både blandt det pædagogiske personale, ledelsen i dagtilbud og i forvaltningen. Alligevel har den øgede bevidsthed og tiltagene ikke kunnet løse udfordringerne, og data viser, at der de seneste år er sket et fald i andelen af DSA-børn, der ved skolestart har et alderssvarende dansk sprog, og som dermed er omfattet af det frie skolevalg⁴.

Undersøgelsen af DSA-området uddyber, hvordan sprogindsatserne på 0-6-årsområdet opleves og udleveres i praksis. Indsigterne fra praksis nuancerer arbejdet med DSA i dagtilbud både i forhold til oplevede styrker, svagheder og dilemmaer i de aktuelle indsatser og den aktuelle organisering.

Dilemmaerne omhandler bl.a., hvad der helt overordnet skal til for at styrke børnenes dansksproglige udvikling. Undersøgelsen viser, at der findes mange gode materialer og værktøjer til at arbejde med DSA, men at der måske mangler både tid og kompetencer, for at de bliver tilstrækkeligt lokalt forankret og implementeret. En overvejelse er, om der sættes så mange indsatser i gang, at de spænder ben for hinanden i forhold til implementeringen i praksis. Undersøgelsen viser også, at der er et godt fokus på forældresamarbejde, samarbejde med sundhedsplejen og på den pædagogiske opgave i dagtilbuddene. Desuden fremgår det, at informanterne er optagede af både den organisatoriske understøttelse og den praktiske organisering i forhold til at understøtte den dansksproglige udvikling hos børn med DSA.

Undersøgelsen peger på en række håndtag, som kan være med til at styrke DSA-området i dagtilbud til gavn for børnenes trivsel, læring og udvikling. Der er behov for at bevæge sig i en retning, hvor centralt initierede sprogindsatser og tilgange i højere grad tager afsæt i lokale data om sprog, for på den måde at iværksætte målrettede, lokalt forankrede indsatser. Tilgangen til arbejdet med børn med DSA skal både være sprogstimulerende pædagogiske indsatser og et ufravigeligt systematisk fokus på barnets og børnegruppens sproglige udvikling. Det giver samtidig en større forpligtelse i forhold til opfølgning på barnets og børnegruppens kompetencer og progression og efterfølgende handleplaner.

⁴ Alle DSA-børn sprogscreenes i forbindelse med skolestart, da Aarhus Kommune benytter § 5 stk. 7, hvilket betyder, at det frie skolevalg kan ophæves for DSA-børn med et sprogstøttebehov.

Sammenfatning af indsigter vedrørende sprogindsatser 0-6 år

Nedenfor følger en opsamling af de centrale indsigter, som den kvalitative del af dataindsamlingen har givet anledning til i samklang med øvrig viden om området. Disse danner afsæt for anbefalinger til en styrkelse af 0-6-årsområdet.

Modtagelsespraksis

God kontakt til og et **godt samarbejde med forældrene**, både i dagtilbud og i sundhedsplejen, er en særlig fremtrædende pointe hos informanterne i forhold til modtagelsespraksis. **Sundhedsplejen** møder forældrene tidligt i barnets liv og vejleder her i barnets tidlige sprogudvikling og forældrenes afgørende rolle i den. Samtidig er det sundhedsplejen, der vurderer barnets modersmål og dermed også, om barnet har dansk som andetsprog.

For **dagtilbuddene** er en god opstart for barn og forældre meget vigtig. Blandt informanterne fremhæves, at der er stor forskel på forældregruppen. Hvor nogle forældre indgår fuldt i samarbejdet med dagtilbuddet, kan det i andre sammenhænge være en udfordring at samarbejde om indsatser og fremmøde. Forældrenes forudsætninger er forskellige, hvilket kræver viden om sociale problemstillinger samt forældresamarbejde med tydelig forventningsafstemning i forhold til fremmøde i dagtilbud og i forhold til forældrenes rolle i sprogstimulering i hjemmet. Der er derfor et lokalt fokus på at udvikle og fastholde en hyppig og uformel kontakt til forældrene. Dette giver anledning til en opmærksomhed på, hvordan det løbende, uformelle og differentierede forældresamarbejde kan styrkes.

Overgange

Overgange kan både være **fra hjem til dagtilbud og internt i dagtilbud**. En del af informanterne efterlyser en **øget systematik** og faste rammer i samarbejdet med sundhedsplejen om overgangen fra hjem til dagtilbud, ikke mindst fordi en del af børnene begynder i dagtilbud, når de er 2-3 år. Det kunne være i form af et obligatorisk overgangsmateriale eller lignende og ikke kun ved overgangsmøder, der som udgangspunkt foregår, når der er udfordringer, der skal deles med barnets kommende dagtilbud. Sundhedsplejen ser overgangsmøder med dagtilbuddene som givtige, men nævner, at der måske i overgangsarbejdet skal være mere fokus på social tilbagetrækkethed hos børnene.

Pædagogisk og faglig indsats

Overordnet set bemærker informanterne, at arbejdet med den styrkede pædagogiske læreplan har styrket deres fokus på at tænke i **pædagogiske læringsmiljøer hele dagen** og på at tænke sprog bevidst ind som et underliggende element i de forskellige aktiviteter i løbet af dagen. Der gives også udtryk for, at refleksionen **over den pædagogiske praksis** er mere fremtrædende end tidligere. Flere informanter giver udtryk for, at der er et **fagligt dilemma** mellem at afvikle sprogstimulerende aktiviteter i små afgrænsede grupper og rum, overfor at arbejde med fokus på sprogstimulering i det brede fællesskab hele dagen. Begge dele er nødvendige for at løfte børnenes sproglige niveau.

Særligt indsatser, der giver hele det pædagogiske personale en fælles metode og et **fælles sprog**, fremhæves som vigtige. For at sikre dette peges der i undersøgelsen på, at det er vigtigt, at hele medarbejdergruppen og ledelsen i dagtilbuddet er inddraget, tager et **medejerskab til opgaven**, og at der tænkes i **lokale tiltag**.

Det pointeres fra informanterne, at selvom de forskellige sprogindsatser giver mening hver for sig, så er der mange af dem på en gang. Oplevelsen er, at det gør det **vanskeligt at få tid til at implementere** og følge ordentligt op. Der efterlyses færre indsatser ad gangen og mere understøttelse til at skabe sammenhæng, overblik og sætte dem i gang.

Det understreges, at **forældrenes inddragelse i sprogstimuleringen** er vigtig for børnenes sproglige udvikling, og der er gode erfaringer med at vise forældrene, fx hvordan man laver dialogisk læsning.

I forhold til de konkrete centrale indsatser viser undersøgelsen, at **Børns Tidlige Sprog** har givet et fælles sprog, og metoden med videokodning bliver fremhævet som givende for udviklingen af sprogmiljøet. Det samme gælder **dialogisk læsning** fra **Investering i Børns Fremtid**, hvor informanter nævner, at den meget strukturerede tilgang har virket godt og har systematiseret sprogarbejdet. Flere steder har der været igangsat READ-forløb, men det er en af de ting, der har været vanskeligt under Corona pga. materialer, der skulle i karantæne. Der efterspørges desuden flere bøger.

Evalueringen af Investering i Børns fremtid viser, at der overordnet ses store lokale forskelle på tværs af de deltagende dagtilbud, hvilket har betydning for dagtilbuddenes muligheder, ønsker og behov for central understøttelse. Dagtilbuddenes forskellige udgangspunkter bevirker, at der ikke kan forventes en enslydende organisering af indsatsen, men at der derimod er behov for en lokal tilpasning og afsæt i lokale data.

Løbende opfølgning

En udvikling i retningen af **mere refleksion over den pædagogiske praksis** med afsæt i data fremhæves fra flere sider. Arbejdet med den styrkede **pædagogiske læreplan** og **Stærkere Læringsfællesskaber** har bidraget til en større forståelse af, hvad data kan bruges til.

Samtidig er det også et opmærksomhedspunkt at sikre faglig sparring om sprog og at styrke det pædagogiske personales kompetencer i forhold til at arbejde sprogstimulerende med DSA-børn. Særligt i forhold til at tage **afsæt i lokale data** for børnenes dansk-sproglige udvikling og at **følge systematisk op** på den udvikling. Der er gode værktøjer til at arbejde med opfølgningen på børns sproglige kompetencer og progression. Men der **mangler systematik** i, hvordan og hvor ofte værktøjerne benyttes, og hvordan man arbejder videre med resultaterne. Flere informanter nævner, at de bruger **årlige sprogvurderinger** med henblik på hyppigere nedslag. I forbindelse med sprogvurderingerne, og også sprogscreeningen inden skolestart, er der en stor opmærksomhed på vigtigheden af, at børnene føler sig **trygge i situationen**.

Trivsel og fællesskab

Det er den generelle oplevelse, at DSA-børnene i dagtilbud ikke har særlige udfordringer med trivsel, bl.a. på grund af **stærke børnefællesskaber** og en forståelse blandt børnene af, at alle ikke kan det samme. Samtidig er det dog en opmærksomhed blandt

personalet at sikre, at børnene har et **tilhørsforhold** til gruppen, særligt i forhold til børn, der ikke er nået så langt i deres dansksproglige udvikling endnu. Det nævnes, at **forældresamarbejdet** er vigtigt for at skabe trivsel for barnet, og at forældrene opfordres til at lave legeaftaler og opbygge netværk uden for dagtilbuddet.

Evalueringen af Troldeholdet viser, at set i et børneperspektiv er det ønskværdigt at organisere det obligatoriske 30 timers sprogstimuleringsstilbud, så det i højere grad understøtter børn og familiers tilhørsforhold til lokalmiljøet. Det fremgår i vurderingen at kvaliteten i den sprogstimulerende understøttelse er høj, og personalet oplever et frugtbart forældresamarbejde, og erfaringer herfra skal tages med i en fremadrettet omorganisering af tilbuddet.

Organisering

Modersmålsregistreringerne er et opmærksomhedspunkt, da de definerer hvilke børn, der hører til målgruppen. Blandt nogle ledere i dagtilbud er der en **usikkerhed omkring proceduren** og sundhedsplejens rolle i forbindelse med fx revurdering af modersmål. Samtidig nævnes det, at der er flere børn, hvor der både tales dansk og et andet sprog i hjemmet. Børnene har således ikke DSA, men oplevelsen er, at det dansksproglige niveau alligevel ikke er højere end hos nogle af børnene med dansk som andetsprog. Den udfordring understreger vigtigheden af at skabe **stærke sprogmiljøer for alle børn** i dagtilbud.

Sprogvejlederne i dagtilbud har en nøglerolle i forhold til at sikre lokal viden og opmærksomhed på at skabe stærke sproglige læringsmiljøer, der understøtter den sproglige udvikling hos børn med DSA. Der er imidlertid i dagtilbuddene og internt mellem afdelinger **stor variation** i, hvordan den faglige ledelse af sprogvejlederne varetages, herunder hvordan de sættes i spil i afdelingerne. Flere dagtilbud har en eller få sprogvejledere, hvilket mindsker muligheden for videndeling sprogvejledere imellem. Samtidig er det dog tydeligt, at sprogvejlederen spiller en væsentlig rolle i udmøntning af DSA-indsatserne og det vedvarende fokus.

Fra flere steder efterspørges en **styrket forvaltningsmæssig understøttelse med fokus på ledelsessparring** og den lokale videns- og kapacitetsopbygning i forhold til opgaven.

Samlet set peger DSA-undersøgelsen på, at der findes mange gode materialer og værktøjer til at arbejde med DSA. Der er et godt fokus på forældresamarbejde og på den pædagogiske opgave i dagtilbuddene. Mange dagtilbud har mange gode indsatser i gang, og de centrale indsatser vurderes hver især som givende, men der efterspørges tid og ro til grundig implementering. Samtidig kan der med fordel arbejdes på at skabe en klar organisatorisk understøttelsesstruktur, der skaber kontekst-bevidst kapacitetsopbygning, fokus og systematik – i ledelseslinjen, blandt det pædagogiske personale og i forvaltningens understøttelse. Dette underbygges af resultater fra aktuel forskning om effektiv implementering af pædagogiske indsatser, der med fordel kan tænkes ind i det efterfølgende arbejde med udviklingen af DSA-indsatsen på dagtilbudsområdet.

Nedenfor følger anbefalinger udledt af DSA-undersøgelsen.

Anbefalinger

Det anbefales, at:

01 Der arbejdes med lokal kapacitetsopbygning med henblik på at styrke de sproglige læringsmiljøer i alle dagtilbud

- **Det øgede fokus på at styrke sproglige læringsmiljøer i alle dagtilbud betyder, at Investering i Børns Fremtid (IBF) ophører som indsats alene rettet mod 10 dagtilbud og i stedet bredes ud.**
 - Arbejdet med sproglig udvikling hos DSA-børn styrkes i alle dagtilbud.
 - Der arbejdes med afsæt i evidensbaserede tilgange og indsatser ud fra børnegruppens behov i en lokal kontekst.
- **Der er behov for at sprogvejlederfunktionen styrkes for at sikre lokal viden, vejledning og kapacitetsopbygning.**
 - Det anbefales, at antallet af sprogvejledere øges, så der med afsæt i lokale data og behov, i gennemsnit uddannes en sprogvejleder mere pr dagtilbud (fra 1-2 til 2-3 pr dagtilbud).
 - Det anbefales, at uddannelsen til sprogvejleder udvides fra to til tre diplommoduler, så det indbefatter et modul i vejledning af forældre og kollegaer. Allerede uddannede sprogvejledere får også modulet om vejledning tilbudt.
- **Rollerne i dagtilbud ift. at understøtte udvikling, systematik og opfølgning bliver tydeligere.**
 - Ledelsens rolle er afgørende ift. at sikre, at opgaven og området prioriteres. Ledelsen skal sikre, at der er en systematisk tilgang til at understøtte de sproglige læringsmiljøer og progressionen hos børn med en forsinket dansksproglig udvikling, og at der reflekteres, evalueres og følges op på resultater, tiltag og indsatser.
 - Hele medarbejdergruppen i dagtilbuddet inddrages og tager medejerskab, for at sikre et fælles sprog og forankring af indsatser og tiltag.
 - Der udarbejdes en funktionsbeskrivelse for sprogvejlederne med henblik på at styrke og tydeliggøre deres rolle og funktion som ressourcepersoner i dagtilbuddet ift. udvikling af praksis, vejledning af kolleger og sikring af systematik og videndeling på tværs.

02 Forældresamarbejdet styrkes med fokus på understøttelse af sproglig udvikling i hjemmet

- **Der er behov for en fortsat opmærksomhed på et stærkt forældresamarbejde.**
 - Det daglige, uformelle forældresamarbejde har stor betydning og bør så vidt muligt prioriteres.
 - Afsøgning og afprøvning af nye veje til styrket forældreinddragelse og -involvering. Der kan fx tænkes utraditionelt ift. forældremøder. Dette kan bl.a. ske ved at involvere og inspirere forældrene, fx ved at vise hvordan barnets sproglige udvikling kan understøttes i hjemmet.
 - Der udarbejdes et velkomstmateriale rettet mod forældre til børn med DSA, der skal begynde i dagtilbud.

03 Den helhedsorienterede indsats styrkes

- **Samarbejdet mellem Sociale Forhold og Beskæftigelse (MSB), Kultur og Borgerservice (MKB) og Børn og Unge (MBU) styrkes med henblik på at forstærke den helhedsorienterede understøttelse af DSA-børn og deres familier**, også uden for dagtilbuddets rammer. Fokus er på at skabe initiativer, hvor aktører samarbejder med forældre om barnets sprogudvikling med henblik på at sikre et samlet løft både i og uden for dagtilbuddet.

04 Overgange og løbende opfølgning styrkes og systematiseres

- **Der arbejdes med overgange fra hjem til dagtilbud og internt i dagtilbud i tæt samarbejde med sundhedsplejen** med henblik på systematisk videregivelse af relevante oplysninger.
- **Der arbejdes systematisk med overgangen fra dagtilbud til skole** med afsæt i et tæt lokalt samarbejde og et obligatorisk overgangsmateriale, der understøtter samarbejdet mellem dagtilbud og skole, og sikrer systematik og ensartethed.
- **Der er brug for viden om den før-sproglige og sproglige udvikling hos det enkelte barn med DSA**, for at sikre stærke sproglige læringsmiljøer målrettet barnets og børnegruppens behov samt målrettede tiltag ved sproglige udfordringer.
 - I forbindelse med opstart i vuggestue og dagpleje foretages en obligatorisk afdækning af den dansksproglige udvikling hos 0-2-årige børn med DSA.
- **Der er brug for at styrke det nære pædagogiske arbejde med det enkelte barns sproglige progression samt et vedvarende fokus på at skabe stærke sproglige læringsmiljøer i dagtilbud.** Sprogvurderinger og handleplaner er aldrig målet i sig selv, men skal ses som redskaber til at understøtte sprogarbejdet. Tilgangen understøttes af dagtilbudslovens fokus på at skabe en stærk refleksions- og evalueringskultur med afsæt i lokale data og et fokus på at skabe stærkere læringsfællesskaber i dagtilbud.
 - Den obligatoriske sprogvurdering ved 3 år suppleres med en obligatorisk sprogvurdering for alle børn med DSA ved 4 år.
 - En sprogvurdering resulterer i en af tre indsatsgrupper: Generel, fokuseret eller særlig indsats. Det skal udarbejdes en sproglig handleplan for alle de børn, der ved en sprogvurdering placerer sig i indsatsgrupperne særlig eller fokuseret.
- **Forskning viser, at en tidlig indsats ved sproglige udfordringer er afgørende for at give børn de bedste forudsætninger ift. læseudvikling mv – uanset modersmål.**
 - Børn, der har dansk som modersmål, bør også omfattes af systematikken, så der følges op med sprogvurdering og handleplan for 4-årige børn med dansk som modersmål med sproglige udfordringer, dvs. børn, der ved 3-årsvurderingen placerer sig i indsatsgruppen særlig eller fokuseret.

05 Der prioriteres i de sprogindsatser, der sættes i gang, og tages tydeligt afsæt i lokale behov

- **Det er vigtigt, at der fortsat tages afsæt i evidensbaserede indsatser, der igangsættes og understøttes fra centralt hold**, men der skal tilstræbes mere tid til implementering og indsatserne skal i højere grad tilpasses lokale behov og tage afsæt i lokale data om sprog.
 - Der er en øget opmærksomhed på understøttelse i alle faser af implementeringen af indsatser.
 - Der igangsættes efter behov kompetenceudvikling for medarbejdere i dagtilbud med afsæt i aktionslæring og kapacitetsopbygning tilpasset de lokale forhold.
- **Understøttelsen af dagtilbuddene fra centralt hold intensiveres med fokus på ledelsessparring og lokal videns- og kapacitetsopbygning**, for at understøtte en øget systematik i opfølgningen på den dansksproglige udvikling for børn med DSA, både centralt og decentralt.
 - Understøttelsen af den lokale praksis intensiveres med bl.a. datainformerede udviklingssamtaler i alle dagtilbud om DSA. Samtalerne har et specifikt fokus på børnegruppens sproglige udvikling, opfølgning på handleplaner og på implementering af indsatser.

06 Der er opmærksomhed på modersmålsregistreringerne

- **Der er et fortsat behov for opmærksomhed på modersmålsvurderinger/-registreringer, da dette bl.a. udgør grundlaget for, hvilke børn der skal sprogvurderes ved 3 og 4 år samt inden skolestart.**
 - En arbejdsgruppe har undersøgt procedurerne og har iværksat en række tiltag, der øger vidensniveauet, styrker information til forældrene og kvalificerer vurderingsgrundlaget for modersmål.

07 Der er fokus på barnets tilknytning til lokalområdet i dagtilbud

- **Barnets lokale dagtilbud varetager fremadrettet det obligatoriske 30 timers sprogstimuleringsstilbud.**
 - Troldeholdet, det nuværende obligatoriske 30-timers sprogstimuleringsstilbud for børn, hvis forældre ikke ønsker dagtilbud til at løse opgaven, nedlægges som samlet tilbud.
 - Tilbuddet varetages fremadrettet af barnets lokale dagtilbud med samme regler for specifikke åbningstider, hvor børnene skal være til stede.
 - Der er understøttelse fra centralt hold ift. systematisk opfølgning, herunder understøttelse af ledere og sprogvejledere i at forventningsafstemme med forældrene om tilbuddet ved opstart.

2

SUPPLERENDE UNDERVISNING I DSA

Omtrent en femtedel af de indskrevne elever i den aarhusianske folkeskole er elever med DSA. Heraf har mere end halvdelen et sprogstøttebehov, og disse elever skal alle modtage supplerende undervisning i dansk som andetsprog.

Introduktion til området

Omtrent en femtedel af de indskrevne elever i den aarhusianske folkeskole er elever med DSA. Heraf har mere end halvdelen et sprogstøttebehov, og disse elever skal alle modtage supplerende undervisning i DSA.

Ligesom på dagtilbudsområdet er DSA-børnene i skolerne præget af en stor diversitet. Ser man på børnenes fordeling på de enkelte skoler, er der skoler, hvor den procentvise andel DSA-børn er på mere end 50%, mens andelen på andre skoler er under 10 %. Omfanget og varigheden af den supplerende undervisning skal fastsættes ud fra den enkelte elevs behov, og elevernes sproglige udvikling skal følges løbende.

I Aarhus sprogscreenes alle børn med DSA ved skolestart med henblik på at afdække deres eventuelle sprogstøttebehov, og elevernes sproglige udvikling følges løbende med et konkret observationsmateriale. Den supplerende undervisning skal i videst muligt omfang gives som en integreret del af den almindelige undervisning i klassen, men der er også en række andre organiseringsmuligheder. Det er op til skolerne at vurdere, hvordan undervisningen tilrettelægges bedst muligt i henhold til den enkelte elevs behov.

Det er prioriteret at have en DSA-kordinator på alle skoler, som er en lokal ressourceperson, der kan rådgive ledelse og kollegaer om DSA-området. Sammensætningen af opgaver og den dertilhørende tid afgøres på den enkelte skole.

Undersøgelsen af DSA-området giver et indblik i den supplerende undervisning i praksis. I undersøgelsens præsentation af indsigter fra praksis fremgår det, at der ikke er en let tilgængelig måde at organisere den supplerende undervisning på, og at der er stor variation i DSA-kordinatorens rolle og funktion. Organiseringen af den supplerende undervisning afhænger både af antallet af DSA-elever, vurderet sprogstøttebehov, ressourcefordeling og anvendelsen af DSA-ressourcepersoners kompetencer, som er forbundet med en række dilemmaer og paradokser.

Dilemmaerne omhandler blandt andet, at det i høj grad opleves, at ressourcen og tiden til supplerende undervisning i DSA er utilstrækkelig set i forhold til elevernes sprogstøttebehov og muligheden for at lykkes med indsatsen. Der fremsættes et ønske om en fælles retning og øget systematik, der kan udviske uklarheder, tydeliggøre forventninger og styrke samarbejdet mellem DSA-ressourcepersoner og faglærere. Dette er betinget af, at den supplerende undervisning prioriteres ind i skolens samlede prioriteringer, hvilket også kræver et fokus fra centralt hold.

Undersøgelsen viser, at håndholdte overleveringer og samarbejde mellem dagtilbud og skole er værdifuldt for at opnå et dybere kendskab til barnets sproglige progression og udfordringer, og kan være med til at sikre, at viden om barnet ikke går tabt. At løfte DSA-opgaven kræver viden, samarbejde og tid, og der efterspørges: Et kontinuerligt og vedvarende fokus på DSA, hvor DSA-ressourcepersoner kan vejlede og give sparring til faglærere, og at der lokalt udvikles en ny model for løbende opfølgning, som er mere tilgængelig og lettere at omsætte til pædagogiske og faglige indsatser.

Undersøgelsen viser desuden, at deltagelsesmuligheder fremmer trivsel og fællesskabsfølelse, hvorfor der kontinuerligt arbejdes med at øge elevernes deltagelsesmuligheder bedst muligt.

Undersøgelsen peger på en række håndtag, som kan være med til at styrke den supplerende undervisning i DSA til gavn for elevernes læring og trivsel, herunder at øge DSA-elevernes deltagelsesmuligheder og læring, bl.a. ved at kapacitetsopbygge og kompetenceudvikle lokalt.

Sammenfatning af indsigter vedrørende supplerende undervisning i DSA

Nedenfor følger en sammenfatning af de centrale indsigter, som den kvalitative del af dataindsamlingen har givet anledning til i samklang med øvrig viden om området. Disse danner afsæt for anbefalinger til en styrkelse af den supplerende undervisning i DSA.

Modtagelsespraksis

Håndholdte overleveringer og samarbejde mellem dagtilbud og skole fremhæves som værdifuldt i den eksisterende modtagelsespraksis for at opnå et dybere kendskab til barnets sproglige progression og udfordringer. I forhold til en styrkelse af den eksisterende modtagelsespraksis efterspørges derfor en **god og standardiseret overleverings-systematik** og modtagelsespraksis, som kan sikre, at den nødvendige viden og data om barnet, videregives til skolen. Systematikken kan særligt hjælpe i forhold til etablering af samarbejde mellem dagtilbud og skoler, der ikke ligger i samme lokalområde. Der efterspørges adgang til data om børnenes sproglige progression for at kunne tilrettelægge en supplerende undervisning med udgangspunkt i elevens behov.

Data viser, at skolerne ikke kun er optaget af at modtage barnet, men hele familien, og at der derfor er **fokus på inddragelse af forældrene**. De håndholdte overleveringer er udgangspunktet for inddragelsen og det fremtidige forældresamarbejde, der skal understøtte elevens trivsel og læring. Der peges på, at denne inddragelse kræver en særlig indsats, som skolerne oftest har fokus på i indskolingen. Forældresamarbejdet beskrives som vanskeligt, og det italesættes, at det er vigtigt at sikre sig, at forventninger til forældrene er tydelige med særlig opmærksomhed på de kulturelle forskelle og de sproglige barrierer, der kan være. Jo tydeligere rammerne og forventningerne er, desto nemmere er samarbejdet.

Forskning viser, at de sproglige ressourcer i hjemmet er vigtige byggeklodser i barnets udvikling af et nyt sprog. Har barnet **et velfungerende modersmål**, vil det lette tilegnelsen af det danske sprog, idet mange begreber og koncepter er på plads og blot kræver en oversættelse. Forældrene er en ressource, der kan understøtte barnets sproglige udvikling, hvad enten det er på dansk eller på modersmålet. Dertil kommer vigtigheden i at vejlede forældrene i, hvordan de kan understøtte barnet sprogdudvikling i hjemmet.

Et par skoler har succes med at inddrage en tosproget medarbejder som **en brobygger mellem skole og hjem** – både sprogligt og kulturelt. Information om det danske skolesystem, forklaring af forventninger og tid til at klæde forældrene på efterspørges af forældrene selv.

Der efterspørges et **helhedsorienteret fokus på sproglige udvikling**, som ikke kun ligger i skolens regi. Som et tværgående tema for de fire arenaer opleves det som en nødvendighed at se på indsatser både i og uden for skolen som et samlet løft.

Overgange

Overgangen fra dagtilbud til børnehaveklasse og videre til 1. klasse ser forskellig ud fra skole til skole. Data tyder på, at der er forskel på, hvem der fra skolens side aflægger besøg i børnehaverne i forbindelse med før-skoleaktiviteter, afholder overleveringssamtaler, og hvordan overleveringen internt på skolerne foregår. Der peges på, at DSA-koordinatorer med fordel kan samarbejde med dagtilbuddene og med skolens egne børnehaveklasseledere om overlevering, da det vil sikre **et sammenhængende kendskab og arbejde med elevernes sproglige udvikling**, og at handleplaner kan videreføres. Samtidig vil det sikre, at viden ikke går tabt i overgange.

Fra forskning ved vi, at overgange er perioder i børns liv, der kræver særlig opmærksomhed fra forældre og fagprofessionelle omkring barnet. Byrådet vedtog i maj 2020 retningslinjer for samarbejdet mellem bl.a. dagtilbud og skoler. Retningslinjerne skal understøtte, at hvert enkelt barn får den bedst mulige overgang.

Overleveringer mellem årgange forekommer i højere eller mindre grad **med systematisk fastsatte og skemalagte overleveringsmøder**. Data tyder på, at der på skoler med en lavere andel af DSA-elever er en mindre systematik eller et mindre fokus på overlevering af DSA-vinklen og den sproglige udvikling, mens der på skoler med mange DSA-elever i højere grad har været basis for at etablere en systematik. Det er en udfordring at fastholde og indtænke DSA i overleveringer.

Der er en manglende overlevering fra 9. klasse til 10. klasse, og det opleves som et kæmpe slip. Overlevering og data om elever bygger på, hvad eleven selv beskriver. Der efterspørges en håndholdt støtte til de elever, der søger videre.

Pædagogisk og faglig indsats

Arbejdet med for forståelse, visualisering og kropsliggørelse, stilladsering, niveaudelt holdundervisning og supplerende undervisning, der lægger sig op ad klassens undervisning fremhæves af pædagoger, lærere og DSA-koordinatorer som **væsentlige strategier, der kan øge DSA-elevernes deltagelsesmuligheder og læring**. Elevernes erfaringsgrundlag, som udgangspunkt for at erhverve sig sproglige og faglige kompetencer, har betydning for deres læring. Et DSA-fokus er dermed også et fokus på, at **forskellige livs- og oplevelseserfaringer** eller mangel på samme, gør det nemmere eller sværere at forstå og deltage i undervisningen. Informanterne peger på, at **oplevelsesbaseret undervisning** er værdifuldt.

Fra forskningen ved vi, at udviklingen af et fagsprog, der bruges til at tale om faglige begreber og beskrive og forklare mere komplicerede sammenhænge, er afgørende for at klare sig godt i skolen. Elever med dansk som andetsprog har gennemsnitligt et mindre ordforråd end etsprogede elever og faglige begreber forklares ofte ud fra før-faglige ord. Det fortsatte arbejde med for forståelse, stilladsering og øvrige strategier er afgørende for DSA-elevernes deltagelse i og udbytte af undervisningen.

Flere informanter udtrykker, at undervisningen batter, når der er mulighed for **tolærerordning eller Co-teaching og samarbejde mellem DSA-lærere og faglærere**, så der opstår eller udbygges et fælles fokus på DSA i den daglige undervisning.

Både nationale og internationale undersøgelser viser, at Co-teaching er en lovende tilgang, hvis man ønsker en inkluderende praksis. Co-teaching åbner muligheder for fleksible måder at organisere undervisningen på, og det åbner for en høj grad af viden- deling mellem professionelle.

I forbindelse med **et kontinuerligt og vedvarende fokus på DSA** efterspørger infor- manterne et DSA-team, der kan **vejlede og give sparring til faglærere, da opgaven kræver viden og samarbejde**. Et fælles DSA-fokus vil yderligere tilgodese flere børn med sprogstøttebehov i den daglige undervisning, og dermed opleves graden af prioritering i tildelingen af sprogstøtte lidt lettere - ingen elever "vælges fra". Data tyder på, at jo flere DSA-børn og en dermed større ressourcetildeling, jo mere fleksibelt kan ressourcen tænkes og anvendes.

Hovedparten af informanter angiver, at **Fælles Mål for DSA enten ikke benyttes eller be- nyttes implicit i den supplerende undervisning**, da den supplerende undervisning oftest lægger sig tæt op ad den fagfaglige undervisning og dermed de Fælles Mål for fagene.

Løbende opfølgning

Data viser, at der er stor forskel på, hvordan der arbejdes med mål for den sproglige udvikling, samt hvordan og hvor systematisk Kick på Sproget, det bydækkende materia- le til løbende opfølgning på DSA-elevers sproglige udvikling, anvendes.

Informanterne udtrykker, at de gennemfører Kick på sproget hvert andet år efter behov eller i forbindelse med et udtalt ønske om skoleskift. Der peges på, at **Kick på sproget er tungt og svært at omsætte til videre pædagogiske og faglige indsatser**. At foretage en løbende opfølgning med materialet kræver mange ressourcer, og flere har derfor lokalt udviklet deres egen model for løbende opfølgning. Det bliver udtalt, at ressourcerne anvendes bedre direkte til eleverne i form af supplerende sprogstøtte i eller uden for klassen eller til vejledning af lærere.

De lokalt udviklede modeller for løbende opfølgning er der stor forskel på. Det centralt besluttede materiale for løbende opfølgning suppleres eksempelvis med nationale tests, ordforrådstests og sprogrøver. I mange tilfælde oplyses det, at de løbende op- følgninger og målsætninger baseres på **den samlede faglige og professionelle dømmekraft** i undervisningen.

Informanterne efterspørger en smartere og nemmere måde at foretage løbende opføl- ning, der samtidig giver et direkte udbytte ind i den pædagogiske praksis, viser progres- sion og danner pædagogisk/didaktisk retning.

Der ønskes et **materiale, der følger Fælles Mål for DSA, og som i højere grad er effektivt og med udbytte ind i den pædagogiske og faglige kontekst**. Informanter, der har gjort sig erfaringer med sprogrøver, oplever dem som overskuelige og gode til at danne overblik.

Generelt viser data, at den løbende opfølgning er vigtig – ikke blot i overleveringsperioder eller overgange – men med henblik på målsætning for det videre arbejde med elevernes sproglige udvikling og læring. Der efterspørges mere (lokalt) fokus på systematisk opfølgning på elevernes sproglige udvikling.

Internationale undersøgelser viser, at aktiv brug af data i skolen forbedrer elevernes læringsudbytte. I Aarhus Kommune er arbejdet samtænkt med Stærkere Læringsfællesskaber og en kultur(forandring), der styrker den professionelle dømmekraft. Det vil sige, at der arbejdes med et bredt data- og videnssyn, der inddrager kvantitativt og kvalitativt data, (forskningsbaseret) viden og erfaringer. Nyeste forskning om brug af data i pædagogisk praksis peger på, at arbejdet med ”etisk datasans” er central, og at man i pædagogisk praksis må kombinere den kognitive og affektive forståelse og brug af data.

Trivsel og fællesskab

Der er forskel på, hvor høj og lav andel af DSA-elever der er på de pågældende skoler og derfor også på forekomsten af sproglig diversitet, og i hvor høj grad denne sproglige diversitet italesættes. Data tyder på, at fokus på andre sprog og kulturer i undervisningen, årsplaner og materialer særligt afhænger af andelen af forskellige etniciteter. Der er blandt en del informanter en optagethed af **et resourcesyn på to- eller flersprogede elever** og på at invitere forskellige sprog ind i undervisningen for at kaste lys på ressourcerne ved at kunne flere sprog. Informanterne efterspørger **undervisningsmaterialer, hvor sprog (og kultur) bliver en naturlig del af undervisningen.**

Translanguaging er en bevidst pædagogisk praksis, der strategisk inddrager de flersproglige ressourcer og inviterer til et resourcesyn. Praksissen viser, at sprog og sprogpraksisser ikke er isolerede, men forbundne, og at det enkelte individ har sin egen unikke og sammensatte sproglige kompetence, som bruges kognitivt i al læring. Det sproglige repertoire er sammensat af elementer fra flere sprog, og det er ikke meningsgivende at trække en grænse mellem det ene og det andet sprog.

Deltagelsesmuligheder styrker trivsel og fællesskabsfølelse. Det rykker også sprogligt at være en del af et klassefællesskab, og af den årsag arbejder skolerne med at etablere et stærkt sammenhold i klassefællesskabet. For at sikre høj trivsel hos DSA-eleverne italesættes det som vigtigt at have for øje, om eleverne føler sig tilpasse i klasserummet, og om der eksisterer en sårbarhed i forbindelse med at modtage supplerende undervisning i eller uden for klasserummet, der får dem til at føle sig anderledes. Informanter fra skoler med en meget høj andel af DSA-elever og kulturel diversitet i elevsammensætningen italesætter, at det gør børnene rummelige og tolerante og betyder, at der er meget lidt mobning og høj trivsel.

Et par informanter **problematiserer måden, DSA-elever bliver omtalt på** både på skolerne, uden for skolerne, af forældre, i pressen, i samfundet og på politisk niveau. Vi er alle med til at definere, hvad, hvem og hvordan nogle er problematiske eller til ”besvær”.

Når eleverne har mulighed for at indgå i et fritids-/ungdomsliv i og uden for skolen og bor i nærområdet, peger informanterne på, at trivslen er bedst. Der kan dog være forskel på elevernes egne ønsker om at deltage i fritids- og ungdomslivet og forældrenes forventninger.

Organisering

Den supplerende undervisning organiseres forskelligt ude på skolerne og informanterne fortæller, at sprogstøtten enten kan være systematisk organiseret eller løbende forhandlet og have ad hoc karakter. Fra flere steder efterspørges en **styrket forvaltningsmæssig understøttelse** med **fokus på ledelsessparring** og på lokal videns- og kapacitetsopbygning i forhold til opgaven.

Data viser, at der ikke er en let tilgængelig måde at organisere sig på, og at **der er stor variation i DSA-koordinatorens rolle og funktion**. Desuden viser data, at organiseringen af den supplerende undervisning afhænger af både antallet af DSA-elever, ressourcetil- deling og omfanget af DSA-ressourcepersoner.

Der peges på følgende **udfordringer og dilemmaer** forbundet med organiseringen:

- Data viser, at det **ikke kun er vurderingen af det enkelte barns sprogstøttebehov, der er afgørende for den sproglige understøttelses rammesætning**. Den differentierede målgruppe, alder, læringskurve, ressourcer, personale, fysiske rammer er alt sammen en del af en ligning, der er svær at få til at gå op.
- Det er ikke entydigt, hvad der er "*det gode at gøre*" i forhold til organisering af den supplerende undervisning i kontekst eller ude af kontekst. Informanterne peger på, at **organiseringen i videst muligt omfang bør forsøge at tilgodese den fleksibilitet, det kræver at tilrettelægge et forløb eller at vekselvirke efter elevernes behov**.
- **DSA-koordinatore og -ressourcepersoner har forskellige funktioner og roller på skolerne**, og det kan variere om koordinatoren indgår i et vejlederteam, eller om koordinatoren selv har en vejlederfunktion. DSA-koordinatorene påtager sig mangeartede opgaver, dog fylder den koordinerende del – med fordeling af børn med sprogstøttebehov og organisering og fordeling af timer/skemalægning – mest, mens vejledningsdelen fylder i forskellig grad.
- **Det opleves i høj grad, at ressourcen og tiden til DSA er utilstrækkelig**. En oplevelse, der optræder ud fra tildelt ressource, vurderet sprogstøttebehov og muligheden for at lykkes med indsatsen. En del af informanterne efterspørger en minimumstildeling til eleverne, der skal komme ovenfra og garantere en prioritering af den supplerende undervisning ind i skolens samlede prioritering. Data tyder på, at informanterne har en oplevelse af, at ressourcen ikke altid følger opgaven, og at det ikke er alle, der er bekendt med skolernes ressourcefordeling pr. elev med et sprogstøttebehov.
- **DSA-ressourcepersonernes funktion og rolle påvirkes af de mange forskellige forventninger i organisationen**. DSA-ressourcepersonerne tilføjer både skoleledelserne viden om området, og der finder forskellige grader af distribueret ledelse sted. Sideløbende med dette eksisterer der også forventninger fra kollegaer. Til trods for, at der er bred enighed om, at det er vigtigt med et tæt samarbejde mellem DSA-team og/eller -koordinator og faglærere, er det fortsat italesat, at det ikke er klart, hvad der kan og skal forventes. Dette betyder ydermere, at det i mange tilfælde er uafklaret, hvordan organiseringen understøtter samarbejdet.

- Der efterspørges en fælles retning og øget systematik, der kan udviske uklarhederne og **tydeliggøre forventningerne og styrke samarbejdet mellem DSA-team og faglærer**. At udvikle en fælles retning sker lokalt på skolerne, men der er et (fortsat) behov for ledelsesunderstøttelse samt understøttelse fra central side.
- **Et større fælles DSA-fokus hos alle og opkvalificering af almenundervisningen** ønskes af både ressourcepersoner og ledelse. Dog skal det være en vigtig opmærksomhed, at "alles ansvar" ikke må resultere i "ingens ansvar". **Udbredelse kræver viden om DSA, og undervisning i DSA kræver særlige faglige kompetencer.**
- Organisering af vejledning og styrkelse af DSA omtales som succesfuldt, når udgangspunktet er fælles praksis. **Vejledning og udvikling af fælles praksis kræver tid.** Tid til at samarbejde – om fælles planlægning, gennemførelse, evaluering i et Stærkere Læringsfællesskab.

Samlet set peger DSA-undersøgelsen i forhold til den supplerende undervisning i DSA på en række konkrete håndtag, som kan være med til at styrke det eksisterende sprogstøttetilbud til gavn for DSA-elevens læring og trivsel. Desuden giver undersøgelsen anledning til en anbefaling om opkvalificering dels af DSA-koordinatorer til DSA-vejledere, dels af almenundervisningen med henblik på i højere grad at kunne tilgodese den differentierede elevmålgruppes vurderede sprogstøttebehov på baggrund af viden og data.

Nedenfor følger anbefalinger udledt af DSA-undersøgelsen.

Anbefalinger

Det anbefales, at:

01 Der arbejdes med styrket lokal kapacitetsopbygning med henblik på at sikre, at eleverne møder et stærkt supplerende undervisningstilbud

- Der er behov for en opkvalificering af alle DSA-koordinatorer til rollen som DSA-vejleder med stærke kompetencer inden for DSA-faglighed og inden for vejledning, videndeling og samarbejde med kolleger.
- **Kompetencecenter for DSA skal være tættere på og i højere grad bistå skolerne med praksisnær understøttelse af opgaven med supplerende undervisning DSA i den lokale kontekst - bl.a. via:**
 - Sparring og vejledning om organisering af den supplerende undervisning og løbende opfølgning.
 - Udbredelse af viden og erfaring i forhold til, hvordan DSA-elevs deltagelsesmuligheder og læring øges, bl.a. via viden om og brug af sproglige mål og DSA som en dimension i alle fag.
 - Understøttelse i den lokale kontekst med viden og erfaringer, herunder mulighed for iværksættelse af målrettet, lokalt forankret kompetenceudvikling.
- **Der skal oparbejdes en stærk refleksions- og evalueringskultur med afsæt i lokale data og viden om DSA-området.**

Dette skal ske ved:

 - En tæt kobling til arbejdet med Stærkere Læringsfællesskaber og fortsat udvikling af "datasans".
 - En styrkelse af Kompetencecenter for DSA, som skal udgøre et centralt omdrejningspunkt for hele DSA-indsatsen - i lighed med Kompetencecenter for Læsning. Kompetencecenteret skal bl.a. facilitere årlige datainformerede udviklingsmøder med alle skoler om DSA i lokal kontekst. Særlige opgaver i relation til elever med behov for basisundervisning i DSA samt elever henvist til modtagerskoler vil indgå i disse samtaler.

02 Skole-hjem-samarbejdet styrkes med fokus på understøttelse af sproglig udvikling i hjemmet

- **Der er behov for en fortsat opmærksomhed på et stærkt forældrefokus – bl.a. via:**
 - Udbredelse af gode initiativer til "brobygning" og samarbejde mellem skole og hjem.
 - Afsøgning og afprøvning af nye veje til øget forældreinddragelse, -vejledning og -involvering.

03 Den helhedsorienterede indsats styrkes

- Samarbejdet mellem Sociale forhold og Beskæftigelse (MSB), Kultur og borgerservice (MKB) og Børn og Unge (MBU) styrkes med henblik på at forstærke den helhedsorienterede understøttelse af DSA-børn og deres familier, også uden for skolens rammer. Fokus er på at skabe initiativer, hvor aktører samarbejder med forældre om barnets sprogudvikling med henblik på at sikre et samlet løft både i og uden for skolen.

04 Overgange og løbende opfølgning styrkes og systematiseres

- Det tætte samarbejde mellem hjem, dagtilbud og skole prioriteres, så der sker systematiske overleveringer i overgangen fra dagtilbud til skole.
- Skolebegynderscreeningens resultater og øvrig viden fra dagtilbuddet om barnets sproglige udvikling anvendes mere systematisk i skolen med henblik på at styrke den sproglige understøttelse af det enkelte barn.
- De interne overgange i skoleforløbet styrkes, så det sikres, at vigtig viden ikke går tabt i forbindelse med overgangen fra 0. til 1. klasse, fra indskoling til mellemtrin og videre til udskoling samt fra 9. til 10. klasse.
- Det eksisterende materiale til løbende opfølgning på DSA-elevs dansksproglig udvikling udskiftes med det nationale materiale, som anvendes til sprogrøver i udsatte boligområder, da dette danner pædagogisk/didaktisk retning med udgangspunkt i Fælles Mål for den supplerende undervisning i DSA, viser progression, og dermed vurderes at give et mere direkte udbytte i den pædagogiske praksis.

05 Den fælles tilgang til og forståelse for arbejdet med DSA-børns sproglige udvikling øges

- Der arbejdes fortløbende og på tværs af dagtilbud og skoler med udvikling af den fælles tilgang og forståelse, fx via et styrket samarbejde mellem DSA-kordinatorer i skoler og sprogvejledere i dagtilbud.
- Der arbejdes bevidst med at udbrede et mere nuanceret ressourcensyn på to- eller flersprogede elever for at øge elevernes læring, trivsel og fællesskabsfølelse.

3

SKOLEHENVISNINGS- POLITIKKEN

I Aarhus Kommune sprogscreenes alle DSA-børn i forbindelse med skolestart, og i forbindelse med skoleskift til en folkeskole. Hvis et barn har behov for sprogstøtte, henvises barnet til et skoletilbud, som bedst understøtter den dansksproglige udvikling.

Introduktion til området

I Aarhus Kommune benyttes folkeskolelovens § 5 stk. 7, hvilket betyder, at det frie skolevalg kan ophæves for DSA-børn med et sprogstøttebehov. Derfor sprogscreenes alle DSA-børn i forbindelse med skolestart. De seneste år er der sket et generelt fald i andelen af DSA-børn, der ved skolestart har haft et alderssvarende dansk sprog, og som dermed er omfattet af det frie skolevalg.

Hovedparten af børnene henvises til deres distriktsskole eller en af forældrene ønsket skole. Hvert år er der imidlertid en gruppe af børn, der henvises til modtagerskoler, fordi andelen af DSA-børn med sprogstøttebehov på årgangen på deres distriktsskole overstiger den af byrådet fastsatte grænse på 20 %.

Aarhus Universitet og Trygfondens Børneforskningscenter har siden 2014 gennemført forskningsprojektet ”Virkninger af Aarhus Kommunes skoleomfordelingspolitik for tosprogede skolestartere”, og sidste år blev resultater af nogle af delundersøgelserne offentliggjort. Disse viser, at henvisningen til modtagerskoler ikke umiddelbart har en positiv effekt på elevernes læring og trivsel. Undersøgelsen konkluderer også, at skolehenvisningspolitikken er med til at skabe en mere ligelig fordeling af DSA-børn i Aarhus Kommune.

I undersøgelsen af DSA-området nuanceres skolehenvisningspolitikken møde med praksis, som viser, at der ikke er entydige svar på, hvad der er den rette vej at gå, da skolehenvisning er forbundet med en række dilemmaer og paradokser på mange forskellige niveauer.

Dilemmaerne omhandler blandt andet, hvorvidt den øgede diversitet er en gevinst og bidrager til en fastholdelse af en mangfoldig skole, eller om børnene bør forblive i deres lokale distrikt, hvor erfaringerne med DSA-området ofte er til stede. Undersøgelsen viser, at henviste elevers adgang til fællesskabet kræver en del social guidning, og at der eksisterer en generel bekymring for de henviste DSA-elevers læringsudbytte. Dertil kommer, at processen omkring henvisning af elever nogle gange spænder ben for den gode planlægning, og at der i processen eksisterer et usikkerhedsmoment hos nogle forældre i forhold til, hvor deres barn skal gå i skole. Der peges samstemmigt på, at forældreopbakning er afgørende – generelt og i forhold til barnets sproglige udvikling. Men etablering af et stærkt skole-hjem-samarbejde kræver ofte en særlig opmærksomhed og indsats i forhold til de henviste elever – bl.a. grundet afstanden mellem hjem og skole.

Undersøgelsen peger på en række håndtag, som kan være med til at styrke skolehenvisningspolitikken til gavn for de henviste elevers læring og trivsel – herunder et fokus på i højere grad at imødegå den særlige opgave, som modtagerskolerne står overfor, bl.a. i forhold til at sikre en god overgang fra dagtilbud til skole med både trivsel og læring for øje. Her peger undersøgelsen på et behov for et mere systemiseret samarbejde mellem hjem, dagtilbud og skole i overgangen samt et behov for at udskifte det eksisterende sprogscreeningsmateriale med et materiale, der i højere grad kan sikre en sammenhængende og målrettet indsats omkring dansksproglig udvikling på tværs og ved overgange. Derudover peger undersøgelsens perspektiver ind i et behov for nærmere at afdække alternative veje at gå, når målet er at sikre en mangfoldig folkeskole i Aarhus, hvor alle børn lærer og trives.

Sammenfatning af indsigter vedrørende skolehenvisningspolitikken

Nedenfor følger en sammenfatning af de centrale indsigter, som den kvalitative del af dataindsamlingen har givet anledning til i samklang med øvrig viden om området. Disse danner afsæt for anbefalinger til en styrkelse af skolehenvisningspolitikken.

Modtagelsespraksis

Processen omkring sprogscreening og skoletilbud til skolebegynderne med DSA giver anledning til opmærksomhed hos såvel modtagerskoler⁵ som afgiverskoler⁶.

Modtagerskolerne peger bl.a. på, at processen nogle gange spænder ben for den gode planlægning, fordi de for sent får besked om, hvilke elever, der henvises til deres skole. Bl.a. den skole, som starter førskoleforløb op pr. 1. maj, påpeger netop denne udfordring, som i sidste ende kan resultere i, at de henviste elevers klasseplacering bliver tilfældig, fordi de ikke kender eleverne på forhånd.

Afgiverskolerne oplever store frustrationer hos forældrene på grund af processen – begrundet i usikkerhedsmomentet i forhold til, om barnet kan starte på den lokale skole. Afgiverskolerne fortæller, at de bliver kontaktet af forældre tidligt i processen, da forældrene har behov for at kende den aktuelle andel DSA-elever med sprogstøttebehov; bliver der mon plads til mit barn inden for de 20 %? Dertil kommer selve sprogscreeningssituationen, som af afgiverskolerne beskrives som eksamensagtig, da det ud fra et forældreperspektiv ofte kommer til at handle om at *bestå eller ikke-bestå*.

En forældrestemme nuancerer dog denne fortælling, idet hun påpeger, at hun ikke kan sige noget negativt om processen eller barnets forløb på modtagerskolen.

Opstarten varierer fra modtagerskole til modtagerskole. Informanternes svar tyder på, at skolerne umiddelbart er optaget af at give alle børn og forældre en **opstart på lige vilkår**. Samtidig ses, at nogle skoler har en særlig opmærksomhed på de henviste børn og deres forældre i forhold til bl.a.:

- At få alle til at føle sig velkomne
- Forventningsafstemning
- Aktivering af øvrig forældregruppe
- Kommunikation
- Opstart i SFO

En skole har succes med at inddrage en tosproget medarbejder som en **brobygger mellem skole og hjem** – både sprogligt og kulturelt.

En skole tilkendegiver, at de ikke har en særlig opmærksomhed på de henviste børn i forbindelse med opstarten, men at det er et klart udviklingspunkt.

⁵ Modtagerskoler bruges som betegnelse for skoler, som modtager henviste børn fra andre skoledistrikter, da der er mere end 20% DSA-børn med sprogstøttebehov på distriktsskolen.

⁶ Afgiverskoler bruges som betegnelse for de skoler, der på grund af skolehenvisningspolitikken afgiver distriktsbørn til modtagerskoler med lavere andel DSA-børn med sprogstøttebehov.

Data viser videre, at ikke alle pædagoger og lærere er bevidste om, hvilke børn der reelt er henvist til skolen qua deres opgave som modtagerskole. Umiddelbart hænger bevidsthed og afstand sammen:

- På skoler, der modtager henviste elever fra nærområdet, er DSA-børn "bare" DSA-børn, hvoraf nogle har et sprogstøttebehov.
- På skoler, der modtager henviste elever fra distrikter, som ligger et stykke væk, er der en stor bevidsthed om, hvilke børn der bliver henvist. Børnene italesættes bl.a. *som børn henvist til vores distrikt, børn fra xx distrikt, børn derudefra, busbørn.*

Busturen til og fra modtagerskoler er væsentlig for den gode start. Følgeskabet i bussen i form af både en centralt ansat busmedhjælp og skolernes egne udpegede busmedhjælpere i forbindelse med skolestart fremhæves som vigtige. Den centralt ansatte busmedhjælp efterspørger desuden et øget fokus på forældrenes ansvar for at lære børnene gode busvaner.

Overgange

Modtagerskolerne har forskellige praksisser i forhold til at skabe **den gode overgang fra dagtilbud til skole**. Der peges på en række forskellige aktiviteter, som har til hensigt at skabe en god overgang fra dagtilbud til skole. Der peges dog også på flere udfordringer forbundet med netop de henviste børn og deres forældres deltagelse. Det handler bl.a. om:

- **Fremmøde:** Det kan være svært at få børn og forældre til at møde op.
- **Tidspunkt:** Nogle aktiviteter kan de henviste børn ikke deltage i, da de ligger før, at den endelige skoleplacering er på plads.
- **Samarbejde og prioritering** – en udfordring, som bl.a. handler om, at nogle dagtilbud overleverer til mange forskellige skoler, hvorfor deltagelse i fx besøgsdage kan være en udfordring.

Når en henvist elev opnår alderssvarende dansk sprog, og dermed er omfattet af **frit skolevalg**, står børn og forældre ligeledes over for en potentiel overgang. Her kan forældrene vælge, at barnet fortsætter på modtagerskolen, skifter skole til distriktskolen, eller de kan ansøge om optagelse på en helt tredje skole.

Hvis forældrene vælger et **skoleskift**, handler det ifølge informanterne som regel om:

- Logistik – fx i forhold til at have alle sine børn samlet på samme skole.
- Afstand, da denne indvirker på elevernes sociale tilhørsforhold og skole-hjem-samarbejdet.
- Samarbejdsvanskeligheder mellem skole og hjem.

Hvis forældrene vælger, at børnene skal **fortsætte på modtagerskolen**, handler det ifølge informanterne om:

- Tilfredshed med skolen
- Nærhed – modtagerskole og familiens bopæl ligger tæt på hinanden
- Ry og prestige
- Tilflytning til distriktet

Dertil kommer, at nogle modtagerskoler alene laver den endelige observation med Kick på Sproget på opfordring fra forældre, som fx har et ønske om skoleskift. Det betyder, at forældre, der ikke selv er opsøgende, ikke nødvendigvis er orienteret om, at deres barn har opnået frit skolevalg og dermed har mulighed for at skifte skole.

Modtagelsen af **distriktsbørn fra modtagelsesklasser** fremhæves som en problemstilling under interviews afholdt med modtager- og afgiverskoler. Ud over de faglige og sproglige udfordringer, som informanterne peger på i forbindelse med overgangen, problematiserer afgiverskolerne bosætningspolitikken, som har betydet, at flygtningefamilier er blevet bosat i områder, hvor der i forvejen er en høj andel DSA-familier.

Pædagogisk og faglig indsats

Flere informanter udtrykker, at der ikke er behov for en særlig pædagogisk indsats i forbindelse med de henviste elevers opstart i o. klasse, for **at starte i o. klasse er at starte i o. klasse** med alt, hvad det indebærer i forhold til at lære at gå i skole, relationsdannelse, opbygning af klassefællesskab mv. Dertil kommer, at et sprogfokus på for forståelse, udvikling af ordforråd, gentagelse osv. ligger som et generelt fokus i den almene undervisning i o. klasse – til gavn for alle børn.

Hvad angår **tilrettelæggelsen af den supplerende undervisning** i DSA er der hos informanterne en optagethed af, hvad der er det rette at gøre; at arbejde med DSA i den store kontekst (i klassen) eller uden for klassen på mindre hold? Refleksioner, overvejelser og spørgsmål er i tråd med de centrale pointer, som er fremkommet af fokusgruppeinterviews vedrørende den supplerende undervisning.

Data peger på en generel **bekymring for de henviste DSA-elevers læringsudbytte**. Det omhandler især det faktum, at DSA-elever med sprogstøttebehov skal have en læringskurve, som skal være langt stejlere end jævnaldrende etsprogede klassekammeraters, eftersom den sproglige og den faglige udvikling skal ske som to sideløbende processer. I takt med at den sproglige kompleksitet i undervisningen stiger, risikerer udfordringen at vokse – og ”The Fourth Grade Slump” er den mulige konsekvens. Det er netop omkring mellemtrinsalderen, at kløften mellem et- og flersprogede elever kan blive mere tydelig. Forskning om andetsprogstilegnelse viser, at et veludviklet fagsprog kræver en bevidst og målrettet indsats. Det at indgå i overvejende dansksprogede miljøer er ikke nok til at udvikle et nuanceret sprog, som er påkrævet i skolemæssige sammenhænge.

Bekymringen for elevernes læringsudbytte giver hos informanterne anledning til en særlig opmærksomhed på:

- Tidlig indsats – med henvisning til, at ”løbet er kørt”, når børnene starter i o. klasse. Derfor er en revitalisering af den tidlige indsats i dagtilbuddene nødvendig.
- Slutmålet – med henvisning til, om slutmålet nødvendigvis skal være det samme for alle børn?

Forældreopbakning og sproglig udvikling hænger ifølge informanterne sammen, men nogle giver udtryk for, at denne opbakning har svære betingelser i hjem, hvor der ikke tales dansk. Informanterne griber udfordringen forskelligt an; nogle opfordrer forældrene til at tale dansk i hjemmet, mens andre vurderer, at forældrene bedst støtter barnet på modersmålet. Særligt den tosprogede medarbejder italesætter, hvordan han gør meget ud af ikke alene at fortælle forældrene, hvad barnet har behov for hjælp til men også, *hvordan* de bedst hjælper.

Forskning viser, at et velfungerende modersmål, vil lette tilegnelsen af det danske sprog. Forældrene er en ressource, der kan understøtte barnets sproglige udvikling, hvad enten det er på dansk eller på modersmålet. Dertil kommer vigtigheden i at vejlede forældrene i, hvordan de kan understøtte.

Hvad angår DSA-områdets **fokus og synlighed** på skolerne peger data på, at der er stor forskel. Det handler bl.a. om:

- **Andelen af DSA-børn:** Modtagerskoler med lille DSA-andel giver udtryk for, at DSA-vinklen godt kan glemmes, fordi undervisningen ikke bryder sammen af den grund.
- **Prioritering:** Der er mange ting på spil i hverdagen, som kæmper om opmærksomhed og fokus.
- **Ledelsesmæssigt fokus:** Lærere og pædagoger efterspørger øget fokus hos skoleledere, mens skoleledere efterspørger fokus hos lederen over dem – og over igen.
- **Ressourcepersonernes rolle:** Der er stor forskel på, hvordan DSA-koordinatorernes viden om kompetencer sættes i spil lokalt.
- **Kompetencer:** Der udtrykkes enighed om, at kompetencer er afgørende, men erhvervelsen af de rette kompetencer er ikke altid en let opgave – hverken for ledere eller personale.
- **Ressourcer:** Informanterne efterspørger en prioritering af området i form af flere ressourcer. Den ”pakke”, der følger med de henviste elever problematiseres, da der blandt flere lærere og pædagoger er en oplevelse af, at **mængden af støtte ikke står mål med handlingen** - at børnene henvises ud af deres lokale distrikt.
 - Professor Anna Piil Damm peger i relation til forskningen i skolehenvisningspolitikken på, at flere ressourcer kan mere end kompensere for den negative effekt af at gå på en skole med en høj andel tosprogede børn.

Løbende opfølgning

Data viser, at der er stor forskel på, hvordan der arbejdes med **mål for den sproglige udvikling** hos de henviste DSA-elever, herunder i systematikken i arbejdet med den løbende opfølgning via observationsmaterialet Kick på Sproget. Selve materialet italesættes som tungt og svært at omsætte til faglige og pædagogiske indsatser.

Trivsel og Fællesskab

Informanterne peger på væsentligheden i, at der i o. klasse bliver opbygget **inkluderende fællesskaber**, for jo ældre børnene bliver, desto sværere bliver det at guide dem ind i fællesskaber. Derfor er det fundament, der bliver etableret i o. klasse og videre i indskoling, afgørende for elevernes fortsatte trivsel og deltagelse i det sociale fællesskab – også når de bliver ældre. Oplevelsen er dog, at der opstår udfordringer, jo ældre eleverne bliver.

De henviste elevers adgang til fællesskabet kræver ifølge informanterne en del **social guidning** – fx i forhold til at få en god position i legen og i forhold til konfliktløsning. Informanterne er optaget af de sproglige kompetencer, som diskussioner og forhandlinger kræver. Nogle peger på, at forskellen mellem de henviste elever og distriktseleverne her træder tydeligt frem, fordi mange distriktsbørn er gode til at argumentere og har stor træning i mundtlig diskussion til forskel fra nogle af de henviste børn, som i værste fald tyr til fysiske reaktioner, når sproget ikke slår til.

Hvad angår fritidsdelen, er informanterne optaget af sammenhængen mellem **socialt tilhørsforhold, trivsel og sproglig udvikling**. SFO-tiden fremhæves derfor som værdifuld for de henviste elever, da den netop muliggør udvikling af de sociale relationer til klassekammerater. Dertil kommer de sproglige gevinster ved at være i et fritidstilbud. Ifølge flere pædagoger kræver det dog også en særlig opmærksomhed og et ansvar hos pædagogerne, som skal sikre, at der i tilgangen til aktiviteterne ligger et sprogligt fokus, ligesom de skal være opmærksomme på at guide børnene ind i vigtige aktiviteter.

Busturen til og fra skole fremhæves som afsæt for et særligt fællesskab for de henviste elever, hvilket informanterne beskriver som en naturlig konsekvens af, at eleverne hver dag tilbringer tid sammen i bussen. Det er dog ikke helt uproblematisk, idet der ifølge informanterne indimellem opstår konflikter i bussen, som bæres med ind i skoledagen. Derfor er det vigtigt med følgeskab i bussen i opstarten og ved behov.

Organisering

Informanterne peger på en række **paradokser og dilemmaer** forbundet med skolehenvissningspolitikken, som kan opsummeres i følgende modsatrettede udsagn og dilemmaer:

- Den **øgede diversitet** på modtagerskolerne er en gevinst og bidrager til, at der kan fastholdes en mangfoldig folkeskole i Aarhus >> Børnene skal blive i deres **lokale distrikt** – det er her, de hører til, og det er her kompetencerne til at løfte dem sprogligt og fagligt er til stede.
- De henviste børn betaler prisen for **manglende tidlig indsats** >> Hvis den tidlige indsats reformeres og rent faktisk kommer til at virke efter hensigten, vil det sætte gang i en **uintenderet dominoeffekt** på afgiverskoler med høj andel DSA-børn, da det vil øge andelen af DSA-børn i distriktet yderligere, om end andelen af DSA-børn med sprogstøttebehov falder. Men den procentsats kigger forældre ikke på, når de til- og fravælger skole.
- Børnene får **lettere adgang til at tilegne sig det danske sprog** på modtagerskolerne >> børnene sættes i en **perifer social position** på modtagerskolerne – og er det etisk forsvarligt?
- Skolehenvissningspolitikken **bør nedlægges**, og skolerne i de berørte områder skal have ressourcer til at håndtere opgaven >> **vi har ikke knækket koden** i forhold til, hvilke veje, der er de bedste at gå.

Forskning i elevsammensætning og forældres valg af skole viser, at klassekammeraternes baggrund har betydning for både elevernes resultater og forældrenes valg af skole. Der findes dog ikke forskning, der præcist kan anskueliggøre, hvor stor en andel af tosprogede elever en skole kan have, før det får negative konsekvenser for fagligheden og for forældrenes valg af skole. Trygfondens forskning peger på, at ekstra ressourcer kan være en nøgle til at sikre, at eleverne får de samme forudsætninger for at lære og udvikle sig, uanset hvor de går i skole. Det konkluderes dog også, at det ikke er ensbetydende med, at skolehervisningspolitikken er slået fejl, da effekterne i undersøgelsen er fundet under den eksisterende politik. Det betyder, at der også på skoler, som har fået tilført ekstra ressourcer ("magnetskoler") har været en fordeling med max. 20 % børn med sprogstøttebehov på årgangen.

Samlet set peger DSA-undersøgelsen i forhold til skolehervisningspolitikken på en række konkrete håndtag, som kan være med til at styrke den eksisterende henvisningsmodel til gavn for de henviste børns læring og trivsel. Undersøgelsen peger dog også på, at der findes alternative modeller for fastholdelse af mangfoldige skoler, som med fordel kan undersøges nærmere med det mål at finde andre veje at gå i forhold til at sikre, at både elevsammensætning og alle børns læring og trivsel går hånd i hånd.

Nedenfor følger anbefalinger udledt af DSA-undersøgelsen.

Anbefalinger⁷

Det anbefales, at:

- 01 **Skole-hjem-samarbejdet styrkes med henblik på i højere grad at kunne imødegå de udfordringer, som kan være forbundet med afstanden mellem skole og hjem**
 - **Der er behov for "brobygning" mellem modtagerskole og hjem**, hvilket kræver opmærksomhed rettet mod den ekstra personlige kontakt, eventuelt i form af ansættelse af særlig "brobygger", som kan understøtte og "oversætte" i den løbende kontakt mellem hjem og skole.
 - **Understøttelsen af et sammenhængende skole-, fritids- og familieliv kræver et særligt fokus** – fx i form af understøttelse af børn og forældre med viden og praktisk hjælp.

- 02 **Overgangen fra dagtilbud til skole og den løbende opfølgning styrkes og systematiseres**
 - **Det tætte samarbejde mellem hjem, dagtilbud og skole prioriteres, så der sker en grundig systematisk overlevering af alle henviste børn** via overleveringssamtaler samt at muligheden for besøg af forældre og børn på skolen inden skolestart vægtes.
 - **Det eksisterende sprogscreeningsmateriale udskiftes med det forskningsbaserede nationale materiale til sprogvurdering af børn inden skolestart**, som i højere grad vil kunne bidrage til kvalificering af den pædagogiske praksis og sikre en sammenhængende og målrettet indsats omkring dansksproglig udvikling på tværs og ved overgange.
 - **Skolebegynderscreeningens resultater og øvrig viden fra dagtilbuddet om barnets sproglige udvikling anvendes mere systematisk ind i skolen** med henblik på at styrke den sproglige understøttelse af det enkelte barn.
 - **Modtagerskolernes opmærksomhed på de henviste elevers krav på løbende opfølgning på den dansksproglige progression øges, så:**
 - Den pædagogiske praksis omkring supplerende undervisning i DSA kvalificeres i forhold til det enkelte barns behov.
 - Der løbende sker en dialog med forældrene om barnets sprogudvikling, herunder at forældre orienteres, når barnet bliver omfattet af det frie skolevalg.

⁷ Der gøres opmærksom på, at der er sammenfald mellem nogle af de anbefalinger, der knytter sig til henholdsvis den supplerende undervisning i DSA og skolehenvisningspolitikken, da den supplerende undervisning vedrører alle DSA-elever med sprogstøttebehov, herunder også elever henvist til modtagerskoler.

03 Modtagerskolernes mulighed for at imødegå deres særlige opgave styrkes

- **Kompetencecenter for DSA skal være tættere på og i højere grad bistå modtagerskolerne med praksisnær understøttelse af opgaven med de henviste børn og deres forældre** med henblik på at øge de henviste elevers læring og trivsel. Dette skal bl.a. ske via:
 - Sparring og vejledning i forhold til organisering af den supplerende undervisning og løbende opfølgning.
 - Understøttelse i den lokale kontekst med viden og erfaringer, herunder mulighed for iværksættelse af en målrettet lokalt forankret kompetenceudvikling.
- **Samarbejdet mellem modtagerskoler og på tværs af de øvrige skoler styrkes dels** med henblik på inspiration og videndeling på tværs af skoler med varierende indsigt i og erfaring med DSA-området, dels med henblik på sikring af fælles forståelse og tilgang til opgaven.

04 Den fælles tilgang til og forståelse for skolehenvisningspolitikken øges

- **Der er behov for en skærpet bevidsthed om, hvordan der kommunikeres om skolehenvisningspolitikken både inden for og uden for skolen** - bl.a. med fokus på:
 - Italesættelse og omtale: Hvilke ord anvendes, og hvilke konsekvenser har det?
 - Dialog med forældrene: Hvordan sikres det gode afsæt for en god skolestart og et godt skoleforløb?
- **Den fælles forståelse og tilgang i hele personalegruppen på modtagerskolerne skal styrkes** - fx via:
 - Fælles arrangementer for hele personalegrupper med henblik på at styrke den fælles forståelse for og tilgang til opgaven/rollen som modtagerskole.
 - Udbud af kompetenceforløb tilpasset de lokale behov initieret af Kompetencecenter for DSA.
 - Systematisk videndeling og sparring.

05 Andre modeller for fastholdelse af et stærkt og mangfoldigt lokalt skoletilbud for alle børn i Aarhus undersøges nærmere

- Der kan bl.a. hentes inspiration i:
 - København Kommunes frivillighedsmodel, hvor DSA-børn med sprogstøttebehov har fortrinsret til ledige pladser på skoler med under 50 % DSA-børn.
 - London Challenge og de omfattende initiativer, der over tid har været med til at udligne forskellen mellem børn fra ressourcetsvage og -stærke hjem.
 - Egne erfaringer fra fx heldagsskoler, mellemformer og NEST.

4

BASISUNDERVISNING I DSA

Alle nyankomne DSA-børn med begrænsede eller ingen dansksproglige forudsætninger skal modtage basisundervisning i dansk som andetsprog. I Aarhus Kommune er basisundervisningen organiseret som bydækkende modtagelsesklasser.

Introduktion til området

Basisundervisningen i Aarhus Kommune er organiseret som modtagelsesklasser. Antallet af nyankomne til Danmark har gennem årene svinget meget, og løbende op- og nedjusteringer i modtagelsesklasseantallet er dermed et vilkår. Men efter et markant fald i antallet af nyankomne elever siden skoleåret 2016/17, hvor også elevmålgruppen umiddelbart har ændret sig, fordi Danmark tager imod langt færre flygtninge end tidligere, er antallet af modtagelsesklasser nu stabilt igen.

De lovgivningsmæssige rammer muliggør forskellige organiseringsformer, hvilket betyder, at man i en række kommuner integrerer nyankomne elever direkte på distriktsskolerne og giver basisundervisning på hold. I Aarhus Kommune gennemføres der pilotafprøvninger af andre organiseringsformer i forhold til basisundervisningen. Et projekt fokuserer på indsatsen for den ældste del af målgruppen. To andre mindre projekter fokuserer på indskrivning af elever med behov for basisundervisning på distriktsskolen med basisundervisning på hold. Erfaringer fra bl.a. disse projekter inddrages i forhold til anbefalinger til den fremadrettede organisering.

I DSA-undersøgelsen nuanceres organiseringen af basisundervisning i DSA, hvilket viser, at der både er fordele og ulemper forbundet med den nuværende organisering med modtagelsesklasser. Dilemmaerne omhandler blandt andet, at den lille sammenhæng i modtagelsesklassen kan give eleverne et trygt læringsmiljø og ro til at "lande", men at det er svært at få skabt de gode rammer for det løbende samarbejde med distriktsskolerne. Dermed kan det være vanskeligt at få etableret den gode overgang fra modtagelsesklasse til almenklasse for eleven. Desuden italesættes en bekymring for, om specialisterne (lærerne) i modtagelsesklasseregi mister fornemmelsen for "det almene" samtidig med, at der hersker en bekymring for, om lærerne i almenklasser er gearet til at modtage elever, som alene har udviklet basisdanskkompetencer.

Undersøgelsen viser desuden, at det kan være meningsfuldt at gentænke dels visitationen og dels organiseringen for de yngste elever og for elever med stærk og stabil skolebaggrund. Dog vurderes det at være uhensigtsmæssigt at gentænke organiseringen for udskolingselever. Desuden viser undersøgelsen, at den løbende udslusning fra modtagelsesklasse til almenklasse kræver en særlig opmærksomhed og bør styrkes, at skole-, fritids- og familieliv kan være en svær ligning at få til at gå op for elever i modtagelsesklasser, og at der er behov for en mere helhedsorienteret indsats, som rækker ind i fritiden og familielivet for at give børnene et godt fundament, både sprogligt, lærings- og trivselsmæssigt.

Undersøgelsen peger på en række håndtag, som kan være med til at styrke basisundervisningen og organiseringen heraf til gavn for de nyankomne elevers læring og trivsel, herunder bl.a. et øget fokus på overgangen fra modtagelsesklasse til almenklasse. Dette kræver dels en udbredelse af 'best practice' i forhold til den løbende udslusning samt en klar systematik og procedure for udslusningen fra modtagelsesklasse til almenklasse. I undersøgelsen italesættes et behov for en styrket "brobygning" i form af praksisnær understøttelse, som skal sikre en god overgang for eleven set i både et trivsels- og læringsmæssigt perspektiv.

Desuden peger undersøgelsen på relevansen af at udvikle et mere differentieret basisundervisningstilbud, der i højere grad kan favne den enkelte elevs behov og forudsætninger, herunder indskrivning på distriktsskolen med basisundervisning på hold for nyankomne elever med stærk skolebaggrund samt for skolestartere, som har behov for basisundervisning, men som allerede er godt i gang med den dansksproglige udvikling, eksempelvis via sprogstimulerende indsats i dagtilbuddet.

Sammenfatning af indsigter vedrørende basisundervisning i DSA

Nedenfor følger en sammenfatning af de centrale indsigter, som den kvalitative del af dataindsamlingen har givet anledning til i samklang med øvrig viden om området. Disse danner afsæt for anbefalinger til en styrkelse af basisundervisningen i DSA (modtagelsesklasseområdet).

Modtagelsespraksis

To centrale pointer fremhæves i forhold til en styrkelse af den eksisterende modtagelsespraksis. For det første efterspørges **et tættere samarbejde mellem modtagelsesklasseskolerne og distriktsskolerne** i forbindelse med opstarten, så distriktsskolerne bliver opmærksomme på distrikts elever, som i en periode er indskrevet i modtagelsesklasse. For det andet efterspørges **udbygget information om det danske skolesystem**, herunder modtagelsesklassesystemet, bl.a. med henblik på at øge muligheden for tiltrækning af kompetencer til Aarhus. Der efterspørges både skriftligt materiale, som er tilpasset internationale tilflytteres behov, samt mulighed for øget personlig kontakt – også i rekrutteringsfasen. Sidstnævnte pointe optræder primært i interviewet med repræsentanter fra Erhverv Aarhus og Aarhus Universitet, hvorfor behovet umiddelbart primært knytter sig til den målgruppe, som de møder i deres arbejde.

Overgange

Nogle modtagelsesklasseelever oplever **mange forskellige overgange**. Det handler både om overgangen fra dagtilbud til skole – som ofte vil være en anden skole end distriktsskolen – og fra modtagelsesklasse til almenklasse men også de stadier, der ligger ind i mellem i forhold til bl.a.:

- SFO: Er det mest hensigtsmæssigt at være tilknyttet SFO på modtagelsesklasseskolen eller distriktsskolen?
- Tilknytningen til almenklasse og løbende udslusning

Den lovpligtige løbende udslusning giver anledning til særlig opmærksomhed, da data viser, at praksis er meget forskellig. Elevbesvarelserne understøtter dette, da 89 % af de 20 adspurgte elever svarer, at de ikke modtager undervisning andre steder end i modtagelsesklassen. Flere skoler peger på, at det er svært at finde gode løsninger. Det handler bl.a. om:

- Hensynet til barnet: Hvor mange forskellige arenaer kan et barn kapere at skulle forholde sig til?

- Hensynet til almenporet: Modtagelsesklassesporet fylder meget på nogle skoler i forhold til almenporet, hvorfor den løbende udslusning til almenklasser på skolen vurderes at være en umulig opgave
- Samarbejdet med distriktsskolerne: Hvordan etableres der nogle gode rammer for løbende udslusning til de skoler, som børnene på sigt skal være en del af?

Der udtrykkes bekymring for **den endelige udslusning fra modtagelses- til almenklasse**. Bekymringen hos de afgivende modtagelsesklasselærere går bl.a. på, hvorvidt modtagelsesklasseeleverne blot kommer i samme ”pulje” som øvrige elever med behov for supplerende undervisning i DSA, uden at der tages højde for, at modtagelsesklasseelevernes afsæt er et andet, da de i modtagelsesklassen alene har udviklet basisdansk-kompetencer.

Hos de modtagende distriktsskoler problematiseres overgangen fra modtagelsesklasse til almenklasse ligeledes. De oplever overgangen som et meget stort spring for eleverne og erfaringen er, at det varierer meget, hvad eleverne kan, og hvilken overlevering der følger med.

Pædagogisk og faglig indsats

Tryghed, nærhed og muligheden for udvikling af et dansksprogligt fundament fremhæves af lærere og pædagoger som modtagelsesklassernes force. Det at have ro til ”at lande” i det danske samfund med alt, hvad det indebærer både sprogligt og kulturelt italesættes som et behov, som alle børn har – uagtet sproglig og kulturel baggrund. **Dertil kommer ligeværdigheden og rummeligheden** i klassefællesskabet, som bl.a. handler om, at der er rum til at prøve sig frem og til at turde fejle, fordi alle er på vej i den dansksproglige udvikling. Hovedparten af eleverne angiver ligeledes, at de godt kan lide eller har det okay med at gå i skole.

Der peges dog også på udfordringer forbundet med læringsmiljøet i modtagelsesklasserne:

- Ledere italesætter, hvordan **engelsksproglige kompetencer** kan blive en ”sovepude”, som for nogle elever har konsekvenser for hastigheden i udviklingen af det danske sprog – en udfordring som nogle elever også selv peger på i tilkendegivelser om, at de skal bruge deres danske sprog frem for engelsk.
- **Klassefællesskabet ændrer sig kontinuerligt** i takt med de løbende ind- og udslusninger af elever, der hhv. påbegynder og afslutter deres modtagelsesklasseforløb.
- **Differentieringsopgaven** i modtagelsesklasserne fremhæves som stor. Det skyldes bl.a., at:
 - Eleverne har forskellige sproglige og læringsmæssige forudsætninger med sig fra hjemlandet.
 - Klasserne spænder over tre klassetrin.
 - Klasserne rummer både helt nyankomne elever, som slet ikke taler dansk, og elever, som er godt på vej i udviklingen af basisdanskkompetencer. Informanterne har forskellige bud på, hvordan denne differentieringsopgave imødekommes bedst muligt i praksis.
 - Klasserne rummer elever med særlige behov, og her opleves den tidsmæssige begrænsning på to år ofte som en stressfaktor, der kan have uheldige konsekvenser for den enkelte elevs forløb. Hvis udredningsarbejdet trækker ud, risikerer nogle elever først at blive udsluset til almenklasse og dernæst til specialklasse.

Kompetencer til at varetage basisundervisningen fremhæves som afgørende for at kunne lykkes med opgaven. Dog pointerer ledere, at det kan være svært at rekruttere medarbejdere med de rette kompetencer. Den løbende mulighed for kompetenceudvikling og "sidemandsoplæring"/erfaringsudveksling bliver derfor væsentlig.

Dertil kommer, at der blandt lederne er forskellige holdninger til, hvorvidt det er mest hensigtsmæssigt at opbygge "**specialistkompetencer**" omkring modtagelsesklasserne, eller hvorvidt det er vigtigt, at lærerne også underviser i almenklasser, så deres "**normalitetsfølelse**" fastholdes.

Løbende opfølgning

Den **systematiske, løbende evaluering** af modtagelseselevens dansksproglige udvikling er blevet styrket med implementeringen af Hele vejen rundt-materialet (HVR)⁸, som har bidraget til opbygningen af systematik og øget databevisthed i relation til pædagogiske snakke og målsætninger i forhold til elevernes sproglige udvikling. Dog problematiseres den systematiske overlevering med udgangspunkt i HVR i overgangen fra modtagelsesklasse til almenklasse.

Trivsel og Fællesskab

Skole- fritids- og familieliv kan være en svær ligning at få til at gå op for elever i modtagelsesklasser. Afstanden mellem skole og hjem kan gøre det vanskeligt og betyder, at eleverne er afhængige af forældrenes indsats i forhold til fx at lave legeaftaler. I spørgeskemaundersøgelsen angiver 33 % af de 20 adspurgte elever, at de går til en fritidsaktivitet. Data fra spørgeskemaerne viser en sammenhæng mellem det at gå til en fritidsaktivitet og elevens anvendelse af det danske sprog i og uden for skolen. Hvad angår relationer til de andre modtagelseselever og klassefællesskabet, har omskifteligheden i modtagelsesklassen qua de løbende ind- og udslusninger betydning på børneniveau. Dog italesættes det som et vilkår, som børnene hurtigt vænner sig til.

Nogle informanter peger på, at der er behov for **en mere helhedsorienteret indsats**, som rækker ind i fritiden og familielivet, hvis vi skal lykkes bedre med at give børnene et godt fundament – både sprogligt, lærings- og trivselsmæssigt.

Organisering

Datamaterialet peger på mange forskellige **dilemmaer og paradokser** i forhold til organiseringen af basisundervisningen.

Nogle informanter, primært ledere samt informanter fra skoler, som indgår i pilotafprøvningen af nye organiseringsmodeller, peger på det hensigtsmæssige i **direkte indskrivning på distriktsskolen med basisundervisning på hold** for de yngste elever og elever med alderssvarende stabil skolebaggrund fra hjemlandet, herunder børn med engelskkompetencer.

⁸ Afdækningsmaterialet "Hele vejen rundt om elevens sprog og ressourcer" er udviklet af undervisningsministeriet. Det består af tre trin, som hhv. afdækker elevernes kompetencer ved ankomst (trin 1 og 2) og følger elevernes fremdrift i basisundervisningen (trin 3). Materialet er i skoleåret 2018/19 pilotafprøvet i udvalgte modtagelsesklasser på fem skoler og blev efterfølgende implementeret bydækkende.

Fordelene herved italesættes som:

- Mulighed for et **tættere forældresamarbejde**, bl.a. fordi børnene går i skole i lokalområdet, hvilket giver bedre betingelser for forældrenes deltagelsesmuligheder.
- **Færre skift** for elever og forældre, som kun skal forholde sig til en skole.
- Bedre betingelser for sproglig udvikling, fordi eleverne vil være i et **overvejende dansksprogligt miljø**. Dermed undgås det måske, at eleverne kommer til at kommunikere på engelsk?
- Bedre betingelser for **elevernes sociale liv** uden for skoletiden.

Udfordringer herved italesættes som:

- Risikoen for, at **børnene "drukner" i almenklasser** med op til 28 elever.
- Lærerne i almenklasserne er **ikke gearet** til at undervise elever med behov for basisdansk.
- Alle børn – uagtet alder samt sproglig, læringsmæssig og kulturel baggrund – har brug for **ro og tid** til at falde til i et nyt samfund og en ny skolekultur.

Undersøgelser og litteratur om organiseringen af basisundervisningen peger ikke entydigt på, at bestemte organiseringsformer giver det bedste lærings- og trivselsmæssige udbytte for eleverne. Dog spiller en række faktorer ind. Det handler bl.a. om fleksibilitetsmuligheder, lærerkompetencer, tilknytning til almenklasse, systematisk og løbende evaluering, overgange og forældresamarbejde samt varighed af forløbet. I **de øvrige 6-byer** har man på forskellig vis implementeret direkte integration i et eller andet omfang. Flere steder peges der på, at det giver et positivt afkast i forhold til elevernes trivsel og deltagelse i sociale fællesskaber, men at opstarten kan være meget hård for nogle elever.

I flere af 6-byerne arbejdes der med alternative modeller for de sent ankomne unge i erkendelse af, at deres situation kræver en særlig opmærksomhed.

I Aarhus arbejdes der i pilotprojektet, målrettet de ældste **sent ankomne elever**, med et helhedsorienteret fokus med henblik på at favne den meget differentierede målgruppe i differentierede tilbud, som også rækker ud over skoledagen med henblik på at give de unge det bedst mulige afsæt for deres videre færd.

Samlet set peger DSA-undersøgelsen i forhold til basisundervisningen i DSA på en række konkrete håndtag, som kan være med til at styrke det eksisterende modtagelsesklassetilbud til gavn for de nyankomne elevers læring og trivsel. Desuden giver undersøgelsen anledning til en anbefaling om differentierede organiseringsmodeller for specifikke elevgrupper med henblik på i højere grad at kunne tilgodese den differentierede målgruppes behov.

Nedenfor følger anbefalinger udledt af DSA-undersøgelsen.

Anbefalinger

Det anbefales, at:

01 Der arbejdes med styrket lokal kapacitetsopbygning med henblik på at sikre, at de nyankomne elever møder et stærkt basisundervisnings-tilbud

- Der er behov for at udbrede viden og inspiration i forhold til at imødegå den store differentieringsopgave i modtagelsesklasserne bedst muligt.
- Kompetencecenter for DSA skal være tættere på og i højere grad bistå med praksisnær understøttelse i forhold til basisundervisningsopgaven i den lokale kontekst - bl.a. via:
 - Sparring og vejledning om basisundervisningsopgaven.
 - Understøttelse i den lokale kontekst med viden og erfaringer, herunder mulighed for iværksættelse af målrettet lokalt forankret kompetenceudvikling.

02 Skole-hjem-samarbejdet styrkes med henblik på i højere grad at kunne imødegå de behov, man kan have som ny forælder i en dansk folkeskolekontekst

- Der er behov for en fortsat opmærksomhed på et stærkt forældrefokus med henblik på at klæde forældrene på til at understøtte deres barns læring og trivsel - bl.a. ved at:
 - Styrke kommunikationen om basisundervisningstilbuddene, så den tilpasses og målrettes nyankomne forældre, der ikke nødvendigvis har et forhåndskendskab til det danske skolesystem. Dette fx via:
 - Kvalitetssikring af eksisterende skriftlig kommunikation.
 - Muligheder for virtuelle møder med forældre inden tilflytningen til Danmark.
 - Afsøge og afprøve nye veje til øget forældreinddragelse -vejledning og -involvering.

03 Den helhedsorienterede indsats styrkes

- Den helhedsorienterede indsats overfor nyankomne DSA-børn og deres familier styrkes i et samarbejde mellem Sociale forhold og Beskæftigelse (MSB), Kultur og borger-service (MKB) og Børn og Unge (MBU), også uden for skolens rammer. Fokus er på at skabe initiativer, hvor aktører samarbejder med forældre om barnets sprogudvikling med henblik på at sikre et samlet løft både i og uden for skolen.

04 Basisundervisningstilbuddet differentieres for i højere grad at imødegå elevernes forskellige behov og forudsætninger

- Nyankomne elever med alderssvarende, stabil og stærk faglig skolebaggrund indskrives i almenklasse på distriktsskolen og modtager basisundervisning på hold.
- Skolebegyndere med basisbehov, som allerede er godt i gang med den dansksproglige udvikling, indskrives i almenklasse på distriktsskolen og modtager basisundervisning på hold.
- Modtagelsesklassetilbuddet for de ældste elever med målrettede forløb på erhvervsuddannelser forankres med afsæt i de erfaringer, der er opnået i pilotprojektet.
Der er i den forbindelse behov for at se nærmere på:
 - Muligheden for at udvide tilbuddet til også at omfatte unge over 18 år, som kan indskrives i tilbuddet, hvis det vurderes, at de kan profitere heraf.
 - Mulighederne for synenergi og samskabelse i et fælles ungemiljø i forbindelse med overvejelserne om et eventuelt kommende 10. klassecenter.

05 Visitationen af nyankomne styrkes

- Der afholdes "velkomstsamtaler" med alle nyankomne børn og forældre.
Derudover sker der en afdækning af personlige og faglige kompetencer, så den enkelte elevs kompetenceprofil danner baggrund for visitation til et af de differentierede basisundervisningstilbud.

06 Overgangen fra modtagelsesklasse til almenklasse styrkes

- Skolernes praksis for den løbende udslusning fra modtagelsesklasse til almenklasse styrkes ved udbredelse af 'best practice' via de faglige netværk og understøttet af Kompetencecenter for DSA.
- Der udvikles en klar systematik og procedure for udslusningen fra modtagelsesklasse til almenklasse, herunder en styrket "brobygning" i forbindelse med overgangen med praksisnær understøttelse via de faglige kompetencer på Kompetencecenter for DSA.

07 Den fælles tilgang til og forståelse for basisundervisning i DSA øges

- Der er behov for fortløbende og på tværs af modtagelsesklasseskoler og distriktsskoler at styrke den samlede bydækkende viden om basisundervisning i DSA, så alle skoler har et indblik i områdets organisering, målgruppe, forventninger i forbindelse med overgangen fra modtagelsesklasse til almenklasse, budgettildeling mv.
- Der er behov for at skabe sammenhæng mellem "specialistmiljøerne" i modtagelsesklasserne og det almene faglige miljø på distriktsskolerne, så der løbende pågår en gensidig forventningsafstemning i forhold til, hvad modtagelsesklasseforløbet bibringer eleverne, og hvilke kompetencer deltagelse i almenundervisningen kræver.

Anbefalinger vedrørende sprogindsatser 0-6 år

01

Der arbejdes med lokal kapacitetsopbygning med henblik på at styrke de sproglige læringsmiljøer i alle dagtilbud

02

Forældresamarbejdet styrkes med fokus på understøttelse af sproglig udvikling i hjemmet

03

Den helhedsorienterede indsats styrkes

04

Overgange og løbende opfølgning styrkes og systematiseres

05

Der prioriteres i de sprogindsatser, der sættes i gang, og tages tydeligt afsæt i lokale behov

06

Der er opmærksomhed på modersmålsregistreringerne

07

Der er fokus på barnets tilknytning til lokalområdet i dagtilbud

Anbefalinger vedrørende supplerende undervisning i DSA

01

Der arbejdes med styrket lokal kapacitetsopbygning med henblik på at sikre, at eleverne møder et stærkt supplerende undervisningstilbud

02

Skole-hjem-samarbejdet styrkes med fokus på understøttelse af sproglig udvikling i hjemmet

03

Den helhedsorienterede indsats styrkes

04

Overgange og løbende opfølgning styrkes og systematiseres

05

Den fælles tilgang til og forståelse for arbejdet med DSA-børns sproglige udvikling øges

Anbefalinger vedrørende skolehenvisningspolitikken

01

Skole-hjem-samarbejdet styrkes med henblik på i højere grad at kunne imødegå de udfordringer, som kan være forbundet med afstanden mellem skole og hjem

02

Overgangen fra dagtilbud til skole og den løbende opfølgning styrkes og systematiseres

03

Modtagerskolernes mulighed for at imødegå deres særlige opgave styrkes

04

Den fælles tilgang til og forståelse for skolehenvisningspolitikken øges

05

Andre modeller for fastholdelse af et stærkt og mangfoldigt lokalt skoletilbud for alle børn i Aarhus undersøges nærmere

Anbefalinger vedrørende basisundervisning i DSA

01

Der arbejdes med styrket lokal kapacitetsopbygning med henblik på at sikre, at de nyankomne elever møder et stærkt basisundervisningstilbud

02

Skole-hjem-samarbejdet styrkes med henblik på i højere grad at kunne imødegå de behov, man kan have som ny forælder i en dansk folkeskolekontekst

03

Den helhedsorienterede indsats styrkes

04

Basisundervisningstilbuddet differentieres for i højere grad at imødegå elevernes forskellige behov og forudsætninger

05

Visitationen af nyankomne styrkes

06

Overgangen fra modtagelsesklasse til almenklasse styrkes

07

Den fælles tilgang til og forståelse for basisundervisning i DSA øges

BØRN OG UNGE
Aarhus Kommune

